

860 BEATI ALCUINI
CONTRA EPISTOLAM SIBI AB ELIPANDO DIRECTAM
LIBRI QUATUOR,

Quibus evacuat pravas illius assertiones.

• EPISTOLA ALBINI

AD LAIDRADUM ET NEFRIDIUM EPISCOPOS, ET BENE-
 DICTUM ABRATEM.

(Anno 800).

Dominis in Christi charitate venerabilibus atque dilectissimis Laidrado episcopo Lugdunensi, et Nefridio episcopo Narbonensi, et Benedicto abbati, simulque sanctissimis nobisque valde honorabilibus Gothiæ provinciæ partibus episcopis, abbatibus, et fratribus, humillimus sanctæ Ecclesiæ filius Albinus salutem.

Scio me debitorem esse in officio sanctæ charitatis omnibus piæ matris Ecclesiæ filiis, in prædicando, vel defendendo catholicæ fidei veritatem: quod opto, tam efficaciter divina donante gratia perficere valeam [*Quercet.*, vel eam] quam libenter huic piissimo labori meam succumbere devotionem fateor. Maxime tamen vestræ sanctissimæ dilectioni in hac gratia meum sudare ingenium, secundum largitoris indeficiens donum, ratum arbitror ne vicina pestis Hispanici erroris aliquorum inter vos mentes maculare valeat. Quæ terra [olim], ut in veteribus legitur historiis, tyrannorum ferax fuerat, qui Romanum sæpissime imperium lacerare solebant. At nunc [*Cod. Vat.*, Et nunc] multo pejor saceratissimas Christiani imperii aures quibusdam schismaticæ perversitatis novitatibus fatigare aggreditur, veluti vestra inviolabilis fides et celeberrima sanctitas optime novit, qui per divinæ suffragia pietatis hanc nebulosam impietatis sectam clara veritatis luce pridem ^b discutere studuistis, etiam et Deo Christo donante cœptum prædicationis opus multa ex parte perfecistis. Ad cujus piissime prædicationis venerabile opus, mandante glorioso principe et devotissimo in omni bonitate Carolo rege, vos iterum ^c ituros esse audivimus. Quapropter paucorum arripui laborem dierum in solatium sanctissimi itineris vestri, quatenus haberetis in manibus cujusdam epistolæ, meo nomini directæ ab Elipando Toletano episcopo, piæ et pernecessarias responsiones, ne forte aliquorum ex ejusdem epistolæ lectione mentes maculentur, quia easdem audivimus litteras in aliorum prius pervenire [*Leg. pervenisse*] manus quam nobis, cui missæ sunt, redditæ essent. Et hæc causa fuit cur mihi præfatus Pater suæ incredulitatis charitulum dirigere voluisset: nam ego aliquibus nobis

^a Hic est titulus hujus epistolæ in *Cod. Vaticano*, ex quo eam emendavimus.

^A narrantibus nostræ societatis fratribus, eundem Elipandum sicut dignitate, ita etiam perfidiæ malo primum esse partibus in illis agnovi; quapropter, si quidem pacifica charitate, direxi ei exhortatorias litteras, desiderans consulere senectuti illius, et in viam catholicæ veritatis fraterna dilectione et humilli admonitione revocare virum, longæva gravem ætate et religiosæ vitæ multo tempore famosum. Sed ille, dum accepisset [*Cod. Vat.*, audisset] meæ devotionis litterulas, mox iracundiæ flammis incanduit, totamque animi sui intentionem colligens in iram, nec eo pietatis intuitu apices aspexit meos, quo me Christum testor, illi dirigere scio; sed mox in maledictionis verba prosiluit, totumque se armavit in suæ sectæ defensionem, nobisque litteris demandare curavit, quid sentiret, quid suos discipulos credere doceret, me falsarium clamans, atque per vices hæreticum, **861** per vices subversorem, nec non et persecutorem Christianorum reputans: nullumque propemodum maledictionis genus vel perfidiæ dimisit, quod nostro non inureret nomini, ostendens seipsum quid esset, et quam impatienter toleraret, si aliquis impietatis suæ errori contraire tentaret; multa colligens testimonia, ex sanctorum serie Scripturarum, multasque catholicorum sententias doctorum deduxit in medium, quæ pene omnia pravissima interpretatione maculare non timuit. Quibus illius vesaniæ litterulis brevi sermone duobus libellis respondere curavi, evacuans veracissimis sanctorum Patrum sensibus omnes illius assertiones atque interpretationes pravissimas. Illis quoque duobus libellis alios duos adjunxi, plano sermone catholicæ fidei de Christo Deo veritatem testantes, atque sanctorum Patrum testimoniis abundantissime confirmantes, quorum lectione pietatem vestram congaudere arbitror; quia totum illud opus vestro gaudebam dicere nomini, vobisque primo omnium direxi probandum atque corrigendum, iudicio vestræ auctoritatis atque sanctitatis tantummodo contentus, nec in publicas aures easdem meæ devotionis litterulas procedere velim, nisi prius vestræ auctoritatis censura examinentur, et fraternæ congregationis lectione confirmetur; satis mihi æstimans illorum iudicio examinari, quorum dilectione singulariter me laborare elegi. Nec maledictionibus illius maledictiones opposui, quasi meas vindicans injurias, sed ut veritatis testificatio

^b Anno 799. Vide infra dissertationem historicam.
^c Anno 800.

se offerebat, quibusdam in locis durioribus respondi A
 verbis, quibusdam iterum in locis suaves admiscui
 [Cod. Vat., intermiscui] admonitiones, ne illius
 infestissimam animam vel meorum amaritudo ver-
 borum exasperaret, vel iterum mellis dulcedo sæ-
 vam fastidiret mentem. Nec pro ejus tantummodo,
 ut dixi, laboravi salute, quem timeo, forsitan citius
 [Quercet., forsantius] vel morte præreptum esse
 propter decrepitam in eo senectutem, vel ob dis-
 cussiones populorum, in ejus non posse pervenire
 meas præsentiam syllabas, sed magis in adjutorium
 piissimæ prædicationis vestræ, atque solatium viro-
 rum, vel seminarum morantibus vicinis Hispaniæ
 partibus. Improperans et mihi idem præfatus Pater
 divitiarum multitudinem, servorum usque ad xx
 millia numerositatem; ignorans, quo animo quis B
 habeat sæculum. Aliud est habere sæculum, aliud
 est haberi a sæculo. Est qui habet divitias et non
 habet, est qui non habet et habet. Hominem vero
 ad meum nunquam comparavi servitium, sed magis
 devota charitate omnibus Christi Dei mei famulis
 servire desiderans; ad cujus servitii facultatem, di-
 vina, ut credo, jubente dispensatione, ad glorio-
 sum et omni honore nominandum hujus regni prin-
 cipem et regem Carolum vocatus adveni, sicut mihi
 quidam sanctissimus vir, prophetiæque spiritu præ-
 ditus, Dei esse voluntatem in mea prædixerat patria;
 etiam et ut vir venerabilis totusque Deo deditus
 meus mihi mandatum dederat magister, ut si ali-
 cubi novas audirem oriri sectas, et apostolicis con-
 trariis doctrinis, mox totum me in catholicæ de-
 fensione fidei dedissem. Quod quamvis ob imperi-
 um parvitas meæ minus idoneus faciam, tamen
 promptissima mente, quantum me divina adjuverit
 gratia, huic pernecessario operi me mancipare stu-
 deo cum melioribus meis, optimisque Ecclesiæ Chri-
 sti doctoribus, quorum bona abundantia, per diver-
 sas Christi Ecclesias, in hoc præsentis reperitur
 regno. Nec eo mihi magis tacendum est, quamvis
 meliores mihi habeat Ecclesia Dei doctores, atque
 fidei catholicæ defensores. Unusquisque pro se rationem
 redditurus erit, et qui plus laborat, plus
 mercedis accipiet. Idcirco, sanctissimi Patres et di-
 lectissimi fratres, sedula intentione atque indefi-
 cienti sudore in prædicatione verbi Dei et veritatis
 testificatione, secundum gratiam vobis a Deo datam, D
 devotissime laborate: exhibentes vosmetipsos in
 conversatione religiosa omnibus exemplum, in offi-
 cio pietatis omnibus patres, in fraternæ dilectionis
 admonitione omnibus fratres, in administratione
 veræ humilitatis omnibus filios; omnibus omnia
 facti, ut omnium salus et profectus in æterna beati-
 tudine, [Deo] donante, multiplici vos mercede dignos
 efficiat. Incolumem et proficientem in prædicatione
 verbi Dei divina vestram sanctitatem gratia custo-
 diat, sanctissimi fratres.

* Hanc epistolam, seu prioris additamentum Quer-
 cetanus in fine istorum librorum adversus Elipan-
 dum exhibuit. Rationem mutati a nobis ordinis, ex

PATROL. CI.

862^a EPISTOLA ALTERA

AD EOSDEM.

Videbatur mihi condignum præponere opusculo
 huic nostro epistolam, quam charitatis officio Patri
 Elipando olim^b direxi, per vestram sanctam devo-
 tionem et Deo placentem charitatem; illius litteris
 quas meo nomini dirigere studuit, subnectere ha-
 bens mearum responsiones syllabarum, ut intelligat
 qui legat, qua charitate illius venerandæ dignitati
 scripserim, vel quo animo recepissem fraternæ di-
 lectionis officium: ac deinde responsiones catholicas,
 quas ex sanctorum Patrum dictis contra illius impiam
 professionem collegi subijcere. Quod opus in
 quatuor libris terminavimus. Deinde epistolam illius
 Elipandi ad Felicem quondam illius defensorem sec-
 tæ, nunc vero Deo donante Christianæ fidei prædicatorem;
 ejusque conversionis ad fidem catholicam
 epistolam imponere curavimus, quatenus ex his om-
 nibus pius lector seipsum consideret et caveat, di-
 vina opitulante gratia, ne laqueo Hispanici erroris
 teneatur. Et ut video, maxime origo hujus perfidiæ
 de Cordua civitate processit, sicut in epistola illius
 Elipandi ad Felicem præfatum directa intelligi po-
 test, dum eundem Felicem adhuc sui erroris catenis
 constrictum esse arbitrabatur. Sed Deo melius ali-
 quid de eo dispensante, cor illius ut lumen veritatis
 agnoscens rediret in sanctæ matris Ecclesiæ gre-
 mium, dans gloriam Deo, qui sperantes in se non
 deserit; sicut in suis litteris, quas adnectere huic
 nostro opusculo volui, propter laudem nominis Do-
 mini nostri Jesu Christi, et salutem legentium, ma-
 nifeste intelligit, qui sobrio sensu easdem litteras
 legere curat: quatenus si quis dubitet de ratione
 catholicæ fidei, illius religiosi viri et magni nominis
 inter suos edoctus exemplo, sine ulla dubitatione
 universalis Ecclesiæ sequens concordiam, laudet et
 prædicet misericordiam Dei omnipotentis, qui non
 vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat
 (Ezech. xxxiii, 11). Vos vero, dilectissimi fratres,
 sedula devotione perlegite hæc omnia, priusquam in
 publicas procedere aures harum series litterarum
 faciatis. Ego siquidem in procinctu, ob vestri itineris
 festinationem, hæc qualiacunque sunt, dictavi, ita
 ut mihi tempus relegendi vel emendandi non fuit
 idoneum, vestræ charitatis contentus tantummodo
 lectione atque emendatione. Si dignum vestræ con-
 siderationi videatur, fraterno ostendite conventu
 [Leg., conventui]: sin autem sub gremio piissimæ
 charitatis vestræ abscondite, donec omni [Leg.,
 communi] consilio tractemus, quid de hoc agendum
 sit opere. Tamen firmiter absque ulla dubitatione
 sanctorum sequimini vestigia Patrum, et catholicam
 fidem, quam multis roboratam testimoniis aspicitis,
 tenete et prædicare: nec tantum considerantes im-
 peritæ linguæ in me tarditatem, quantum in testi-
 moniis Patrum catholicæ fidei veritatem. Sed et hoc

ipso hujus additamenti tenore depromptam; de-
 dimus supra in Monito prævio, circa medium.

^b Anno 799, dum primo irent in Hispaniam.

considerate, an has vobis utile videatur litterulas Hispaniæ fratribus dirigere, si forte opportunus occurrat vobis portitor. Illud quoque vobis onerosum non videatur, antequam de civitate eatis, ut jubeatis ligare et involvere, et in modum unius corporis componere has quaterniones; ne sorte sparsim raptæ dispergantur per manus legentium, vel forsitan invidentium nomini meo; sed quasi unum codicem habeat hæc omnia pariter composita; et si quolibet dirigere vultis, scribatur et mittatur; hæc vero pars vobiscum maneat, donec volente Deo reversuri sitis ad nos. Etiam litteræ pro me fraternis loqui possunt auribus, si eas ostendere vel in publicum procedere vestræ placeat prudentiæ. Quidquid in eis veritatis astipulatione roboratum invenietis, Dei donum est: si quid secus, quod absit, inspicitis, ignorantis animi cognoscite errorem. In illis totius bonitatis laudate largitorem, in istis fraterno punice corrigite scriptorem. Patienter enim pia charitas columbinum sufferre debet oculum, sicut **863** prudenter serpentium evitare dentem necesse est. Quærenda est ubique omni instantia conservorum salus nostrorum, sive in prædicatione præsentium, sive in litterarum exhortatione absentium, ut nemini desit ad nos pertinentium nostræ devotionis affectus, in desiderio perpetuæ prosperitatis et salutis.

• EPISTOLA ALBINI MAGISTRI

AD ELIPANDUM TOLETANUM EPISCOPUM,
Cohortatoria in catholica fide.

Venerabili et in Christi charitate amabili Patri Elipando episcopo, ecclesiasticæ pacis filius Albinus levita salutem.

I. Perfectio fraternæ charitatis in gremium paci-
cæ [Cod. Paris., in gremium pacis atque] unitatis multos colligere amicos gaudet [*Ibid.*, concorditer gaudet], et quoddam arbitratur ease dispendium sibi ipsi, si non seipsum latius commendare studet ad viros famosi nominis et laudatæ pietatis, ut sit unanimitas spiritualis veræ dilectionis, licet quædam [sit] separatio corporalis visionis. Hæc mea [Cod. Paris., necum] diligentius considerans parvitas [*Ibid.*, parvitas mea], meipsum sacrosanctis vestræ beatitudinis orationibus, multis precibus, vir venerande, diligentius commendare studui. Opus [Cod. Paris., Optans], vestra sanctissima dilectione auxiliante [*Ibid.*, Deo auxiliante], proficere ad salutem animæ meæ, ut et vestra merces ex nostro augeatur profectu, et mea diligentia bonæ voluntatis vobis aliquid conferat in charitatis officio: quatenus Domino Deo nostro Jesu Christo vestræ humilitatis in dilectione fraterna communicatio placeat, et nostræ parvitas in salute multorum acceptabilis sit devotio. Consequitur enim [Cod. Vat., Constat enim] vestram dilectionem magna remuneratio apud Deum et plurima inter homines laudatio, si fraterni consilii in ecclesiastica pace non dedignemini recipere profectum.

• In cod. Vat. titulus: *Epistola Albini Turonensis abbatis ad Elipantum Toletanum episcopum*. In codice vero Parisiensi: *Epistola Albini ad Elipantum*

Igitur ab ipso Deo Dei Filio prædicata est in duobus minutis pauperrimæ viduæ sanctissima devotio: non ego duo minuta in templum Romano periturum incendio defero, sed duo magna præcepta charitatis in templum Dei vivi, animam scilicet sacerdotali dignitate prærogativam [*Fortè*, et prærogativa præditam] offero. Nec fas est vilitatem [*Edit.*, utilitatem] offerentis spernere, sed magnitudinem muneris considerare. Tu enim es, sanctissime præsul, civitas super montem posita, quæ nullatenus abscondi potest, cujus murus nequaquam debet insidiosis cuniculis cujuslibet perfidiæ alicubi perforari, sed firmissimo catholice fidei munimine ex omni parte circumdari, ut inexpugnabilis undique ad salutem totius populi, qui in te gaudet, et ad tui oris imperium respicit, permaneat. Nec mihi est, Pater optime, tecum in hac parvitatibus meæ chartula disceptatio sublimis, sed supplicatio humilis, obnixè deprecans, ut apostolicam doctrinam in catholica unitate et pace, tota mentis intentione consequi studeas, et populo tibi commissio signifer ad sempiternæ beatitudinis prosperitatem. Nec nova quælibet nomina permittas paternis inscrip-
traditionibus; sed quidquid evangelica auctoritas, et apostolica dignitas, et paterna sanctitas, et catholica unitas tibi suadeat de Christo dicere, vel Christum nominare, hoc placeat sanctitati tuæ amare, prædicare et credere: nec novum adoptionis nomen in Christo, et ab initio apostolicæ prædicationis mundo inauditum, permittas sonari, vel legi, vel prædicari Christianis auribus.

II. Legimus enim in epistolis beati Felicis, viri scilicet religiosæ vitæ præcipui et sanctitate spectabilis, si catholicam fidem et ecclesiasticam unitatem, sine qua nullus Deo placere potest, amare et prædicare velit; dicit itaque, « propter assumptionem Christum esse adoptivum: » minus considerans, non omnem assumptionem **864** adoptionem esse, licet omnis adoptio quædam sit assumptio. Legitur [Cod. Vat., Legimus] in Evangelio Petrum apostolum Christum assumpsisse et increpasse [*Matth.* xvi, 22]; nec fas est ideo eum putare sibi in filium adoptasse, quia assumpsisse eum dicitur. Item in Evangelio scriptum est: *Et assumpsit cum diabolus in sanctam civitatem* [*Matth.* iv, 5]. Vides, charissime et sanctissime Pater, quam longe est assumptio in hoc loco ab adoptione. Et si necesse est propter assumptionem adoptivum esse Christum, cui personæ est sanctæ Trinitatis adoptivus? Utique Filii: quia Filii persona assumpsit hominem in utero virginali, et adunavit sibi in unam personam, ut esset unus Filius Dei; et si adoptivus est, itaque Filio est adoptivus, qui hominem assumpsit: et est nepos Patris, et est quaternitas magis quam Trinitas in Deo omnipotenti, quia omnimodis [Cod. Vat., omnis] adoptivus filius et proprius Filius nullatenus unus esse possunt, ut multorum librorum lectio probat. Assumpsit igitur

Toletatem archiepiscopum vel potius archiereticum. Utriusque codicis ope emendata est epistola.

Dei Filius formam servi, non minuens formam Dei ; A
ita ut unus esset Filius Dei in duabus naturis, salva
utriusque naturæ proprietate in unitate personæ ; ita
ut in duabus naturis unus sit Filius, unus Christus,
unus etiam et Deus. In sancta videlicet Trinitate
alius est in persona Pater, alius Filius, alius Spiritus
sanctus ; non aliud in natura vel substantia, vel glo-
ria, vel essentia, vel æternitate. In Christo vero
aliud est in divinitate, aliud in humanitate ; non alius
vel alius, sed unus idemque verus Deus, verus homo,
una persona, unus Dei Filius, unus Christus ; quod
multis testimoniis probari potest. Sed superfluum
est testimonio æterni Patris aliquid addere, qui voce
divina dixit in baptismo Christi, vel in monte ubi
transfiguratus est Christus : *Hic est Filius meus di-*
lectus, in quo mihi bene complacui (Matth. xvii, 5).

III. Similiter invenimus in præfati Patris epistolis :
« Christum, qui ex Virgine natus est, verum non esse
Deum, sed nuncupativum ; » quod omnino catholica
respuit fides : quia sicut unus esse non potest filius
proprius et filius adoptivus, ita nequaquam unus esse
potest verus Deus et nuncupativus Deus. Estne verus
Deus qui iudicaturus est mundum ? Et quis est qui i-
udicaturus est mundum ? Vere omnino qui ex Virgine
natus est, ipsa Veritate attestante : *Pater enim non*
judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, ut
omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.
Et paulo post : *Sicut Pater habet vitam in semetipso,*
sic et Filio dedit habere vitam in semetipso, et pote-
statem dedit ei iudicium facere, quin filius hominis
est (Joan. v, 22 seq.). Item beatus Paulus apostolus
dicit : *Omnes nos oportet stare ante tribunal Christi*
(II Cor. v, 8). Et in alio loco : *Omnes enim stabimus*
ante tribunal Dei (Rom. xiv, 13). Velim credas, san-
ctissime Pater, ut qui eum nunc verum Deum negat,
etiam tunc verum Deum eum cognoscat et probeat
[Cod. Paris., probat] iudicatus. Veritatis probatio
erit potestatis manifestatio. Quando [Cod. Vat.,
Quomodo] non est verus Deus, de quo legimus in
Evangelio : *Cum autem venerit Filius hominis in ma-*
jestate sua, et omnes angeli cum eo : tunc sedebit in
sede majestatis suæ, et congregabuntur ante eum om-
nes gentes (Matth. xxv, 31) ? De quo multo ante præ-
dictum est : *Et adorent eum omnes angeli Dei* (Psal.
xcvi, 8). Si Deus non est verus, cur adoratur ab
angelis ? Et si Filius Dei non est verus, cur sedet in
dextera Dei Patris ? Hunc ergo Christum et Psalmis-
ta Deum esse testificatur [Cod. Vat., testatur] :
Ascendit Deus in jubilatione, et Dominus in voce tubæ
(Psal. xlvi, 6). Item : *Deus noster manifeste* [Cod.
Paris., manifestus] *veniet, Deus noster non silebit :*
ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus
semper valida. Advocavit cælum desursum, et ter-
ram discernere populum suum (Psal. xlix, 3, 4). De
quo etiam idem Psalmista paulo ante ait, ut discerneret
eam ab aliis qui dii dicuntur : *Deus deorum*
Dominus locutus est et vocavit terram. A solis ortu et
occasu, ex Sion species decoris ejus (Ibid., 1, 2). De

ejus prædicatione Propheta ait : *De Sion exhibit lex,*
et verbum Domini de Jerusalem (Isai. ii, 3).

IV. Dicit quoque idem vir venerabilis Felix : « Quod
sit per omnia æqualis nobis, nisi tantummodo, quod
sine peccato natus est. » Quædam inæqualitas est in
morte illius, et in nostra : mors autem [enim] illius
omnes nos redemit a morte æterna : nullius autem
nostrum mors vel seipsum absque eo liberare pote-
rit. Item quædam inæqualitas est, quod ille est ve-
rus Deus et verus homo : nos tantum homines sumus
in peccatis nati, ejusque gratia salvati ; non ex me-
ritis nostris, sed 865 ex illius miseratione. In mal-
tis enim nobis similis est, sed in pluribus dissimilis.
Unde et in Psalmis dicitur de eo : *Speciosus forma*
præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis
B (Psal. xlii, 5).

V. Refert quoque, « eum baptismo indignisse ; »
volens, ut videtur, cum in baptismo adoptari in Fi-
lium, sicut et nos. Quanta infidelitas sit hoc cuilibet
Christiano credere, nullus sanum sapiens ignorat.
Dominus itaque noster Jesus Christus solus sic po-
tuit nasci, ut secunda regeneratione non indignisset ;
ideo in baptismo Joannis certa dispensationis mise-
ratione baptizari voluit, quia in Joannis baptismo
non fuit regeueratio, sed quædam præcursoria signi-
ficatio baptismi Christi, in quo solo baptismo per
Spiritum sanctum vera est remissio peccatorum creden-
tibus, ut in eo Spiritu renascamur, in quo ille
natus est ex virgine Maria. In aqua enim voluit bap-
tizari a Joanne, non ut ejus ulla dilueretur iniqui-
tas, sed ut magna illius commendaretur humilitas.
Ita quippe nil in eo baptismus quod ablueret, sicut
mors nihil quod puniret, invenit, ut diabolus veri-
tate justitiæ vinceretur, non violentia potestatis op-
primeretur. Utrumque enim, et baptismus et mors
non miseranda necessitate, sed miserante potius
voluntate susceptum est. Et multa alia inveniuntur
in ejus scriptis catholicorum Patrum sensibus non
convenientia, quæ dicere vel exponere epistolaris
[pagina] angustia me modo prohibet, ignorans quo-
que quando vel qualiter sanctitas vestra et bona
voluntas, quam habetis in Christo, hæc nostræ par-
vitas dicta recipere velit.

VI. Tantum obsecro in ea charitate, qua Christus
nos dilexit, ut benigne hos meos digneris perlegere
apices, et quod fraterna me cogebat charitas vestræ
dirigere excellentiæ, vestra sanctissima humilitas
recipere non dedignetur. Audiens vero sæpius bonam
famam religiosæ vitæ de vobis, ideo instinctus amore
fraternæ dilectionis incipsum in tuam charitatem,
fideliumque tuorum, Deo servientium in illis parti-
bus, commendare curavi ; etiam et illud deprecari,
ut cautius agas de salute animæ tuæ, tuorumque
subditorum. Licet præfatus famulus Dei Felix lau-
dabili vita vitat coram hominibus, tamen ut videtur,
in multis catholice fidei professione non omnino plen-
ter Patrum sequitur sententiam ; et noli considerare
de specie bonitatis illius ; *maledictus enim homo qui*
confidit in homine (Jer. xvii, 5). Sed magis spem

tuam pone in omnipotenti Deo, et deprecare illum die noctuque, ne sit inanis labor tuus in conspectu illius, et ut fidem firmam [Cod. Vat., firmatus] omnique Ecclesie Christi probatam teneas. Videtur enim condignum, ut communi omnium conservorum tuorum prece te totum convertas ad Dominum, et depreceris elementiam illius, quatenus in fide recta confirmet corda vestra, ut nullo errore decipiaris, nec ullus ad te pertinens vagabundus a veritatis via deviet. Erit enim tibi maxima merces apud Deum omnipotentem, si errantes correxeris, si veritati consentieris [consenseris], si humiliter legeris sanctorum Scripturarum series, magis desiderans veraciter veritati obedire, quam pertinaciter tuam vel cujuslibet alterius firmare sententiam. Parata est enim misericordia omnipotentis Dei tuas recipere preces si amore veritatis cognoscendae effuderis eas.

VII. Potuissem itaque multis testimoniis sanctorum Scripturarum et catholicorum doctorum scriptis probare Jesum Christum Dominum nostrum, qui ex virgine natus est, Deum esse verum et Filium Dei proprium; sed sapienti pauca sufficere sciens, et magis sensuum veritati arbitrans te intendere, quam sermonum multiplicatione gaudere, credo, Domini nostri Jesu Christi misericordissima pietas faciet te veritatem intelligere, si humiliter eam querere insistis; quia omnis, qui se humiliat, exaltabitur (Luc. xiv, 11), et humilitatis passibus ad caelestis regni altitudinem pervenitur. Una debet esse Ecclesia Christi toto orbe diffusa in fide et charitate. Unum e duobus: aut in toto mundo est Ecclesia Christi supra petram fundata, ut credimus et confitemur, aut etiam [Forte, aut solum] in Felice et suis paucis sectatoribus, quod omnino indignum est Christo Deo nostro, ut plures non habeat in ovili suo, quam illos paucos, qui in montanis 866 latitant cum Felice. Tu vero, vir Deo electe et dilecte, teipsum cum tuis consociis universali Ecclesie Christi conjunge, ut sis membrum honorabile illius capituli, qui pro te suum sanguinem fundere non dedignavit, recogitans quantum erit gaudium in caelis super uno peccatore poenitentiam agente. Non dico te peccatorem, sed praedikatorem; confessorem Christi, non aversorem fidei; lucernam super candelabrum positam, ut luceat omnibus qui in domo Dei sunt.

VIII. Etiam et in hoc tuae sanctissimae voluntati obnixius sua lere ratum putavi, ut eundem virum venerabilem Felicem tuis sanctis precibus et suavissimis suggestionibus convertere ad catholicae fidei unitatem et veritatem nitaris. Fidelis est enim Deus, pius est misericors, qui nullatenus obliviscatur ejus multa bona, et religiosam vitam, et labores, qua die noctuque indefessa voluntate desudat. Quanta sit tibi coram Deo et sanctis ejus gloria et remuneratio intende et diligentius considera, in salute fratris tui, etiam et tanti viri, et tam praeclearae dignitatis et sanctitatis famulo Christi. Memor esto semper illius

A Apostoli dictum, qui ait: *Novitates vocum devita* (I Tim. vi, 20). Ecce qualis novitas est, Christum, qui ex Virgine natus est, adoptivum filium, vel nuncupativum Deum praedicare et nominare, et apertissimis apostolicae auctoritatis testimoniis non credere, sed magis aversari, qui ait: *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum* (Rom. viii, 52). Potuitne dicere Apostolus, qui adoptivo filio suo non pepercit, si voluisset nos illum credere adoptivum, qui traditus est pro salute nostra? Item ipsa Veritas in Evangelio ait: *Sic enim dilexit Deus mundum, ut Filium suum unigenitum daret* (Joan. iii, 16); de quo et paulo ante ait: *Sicut enim Moyses exaltavit serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis* (Rom. ix, 5). Et quid est quod B idem apostolus in alio loco ait: *Quorum patres, ex quibus Christus, qui est super omnia Deus benedictus in saecula* (Ibid., 14)? An et hic non potuit dicere, qui est nuncupativus in saecula? Non enim in Christo, sicut in quolibet homine, generatio est (homo enim quilibet filius irae nascitur, sed post in baptismo gratia sancti Spiritus in filium adoptatur Dei), sed statim in ipso conceptu conceptus est Filius Dei, et natus secundum temporis opportunitatem verus Filius Dei. Similiter et non est in Christo divinitatis majestas, sicut in quolibet homine episcopalis dignitas verbi gratia (non enim apostolus Petrus, apostolus est natus, sed postea a Deo electus: sicut quilibet episcopus non est episcopus natus, sed post nativitate opportunum tempus electus in episcopatum et ordinatus), sed statim in ipso conceptu et nativitate Deus verus natus est Christus, et proprius Filius Dei, non adoptivus filius, nec nuncupativus Deus. Firmiter absque omni dubitatione credendum est et praedicandum, eundem esse, qui natus est ex Virgine, Deum verum in duabus naturis, et verum Filium Dei; ita ut unus sit Christus, et unus Deus et unus Dei Filius, et unus rex, et unus totius mundi Salvator, divinitate consubstantialis Patri, humanitate consubstantialis matri, ut sit idem verus Deus et verus homo in unitate personae. Nam et ipse tempore passionis suae adjuratus a pontifice, Filium se Dei esse confessus est. Et multa talia [Cod. Vat., et multa alia] habemus testimonia in sancto Evangelio, quae ubique eum Filium Dei esse testantur. Percurre omnes paginas evangelicae auctoritatis, et epistolares sententias apostolicae dignitatis, vel omnium sanctorum Scripturarum series, et quidquid in illis invenias, hoc fideliter praedica; in his sufficiat, et gaudeat tuae sanctitatis sensus, ut dignam catholicae fidei et praedicationis in aeterna beatitudine mercedem merearis recipere.

IX. Obsecro te humiliter per sanguinem redemptionis nostrae, et per terribile ultimi diei iudicium, quatenus hujus chartulae sensus et syllabas, si in tuae beatitudinis manus perveniant, digneris dirigere per sanctos Christi sacerdotes, et sublimia Ecclesiae lumina, quae sunt in partibus Hispaniae. In hoc enim cognoscitur, si amorem habeas veritatis et universa-

lis Ecclesiæ conjunctionem, si hæc, qualiacunque sunt, charitatis fraternæ scripta fideliter conservorum **867** tuorum auribus aperire desideras, et illos in unitate catholicæ pacis confirmare. Dicam iterum, et cum omni humilitate dicam, sæpiusque repetens: Evigilemus, viri fratres, ad tubam totius mundi. Ecce clamat vas electionis, prædicator gentium, secretarius cælorum contra omnes novitates vocum, dicens: *Sed licet aut angelus de cælo evangelizet vobis, præter quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus, et nunc iterum dico; si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema sit* (Gal. 1, 8, 9). Ecce quanta fiducia prædicatoris mundi est in sua prædicatione, ut non solum hominibus anathema indixit, si aliter prædicassent, quam ipse prædicaverat, sed angelis quoque anathema minavit [Cod. Vat., anathematizavit], si novi aliquid immisissent in prædicatione apostolicæ auctoritatis: quam prædicationem evangelicæ veritatis non se ab hominibus, sed ab ipso Domino nostro Jesu Christo didicisse testatur, ubi ait: *Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi* (Ibid. 12). Aliter prædicat, qui Christum adoptivum nominat Filium Dei, quem ille proprium Filium Dei nominavit. Aliter prædicat, qui Christum Jesum Deum nuncupativum nominat, quem ille Deum super omnia benedictum nominavit. Et qui aliter prædicat, timeat apostolicæ auctoritatis anathema; non solum apostoli, sed etiam Dei Christi, quem in se locutum esse testatur, ubi ait: *An experimentum ejus quæritis, qui in me loquitur Christus* (II Cor. XIII, 3)? Quomodo quislibet temeraria præsumptione Dominum nostrum Jesum Christum adoptivum Dei Filium nominare audeat, quem tantus prædicator, ut diximus, proprium Dei Filium nominavit, ubi ait: *Qui proprio Filio suo non pepercit* (Rom. VIII, 33)? Vel qua audacia eundem Dominum et Deum nostrum quis præsumit nominare nuncupativum Deum, quem idem apostolus benedictum super omnia Deum, vel etiam magnum Deum non dubitavit clara voce confiteri et nominare? Ait itaque ad Titum: *Expectantes beatam spem et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate* (Tit. II, 13, 14). Magnum utique Deum eum nominavit, qui venturus est judicare vivos et mortuos, non deunculum quemdam, qualem nova quorundam fingit præsumptio. Si quis dubitet de quo dixisset Apostolus, legat Tractatum beati Hieronymi ^a, quem in hanc fecit Epistolam.

X. Considerandum est diligentius, et omnis pietatis intellectu percipiendum, quod ille mirabilis evangelista ait: *Verbum caro factum est*, id est, Deus homo factus est. Ex carnis itaque nomine totum hominem significans, ut in eo loco intelligitur: *Videbit omnis caro salutare Dei* (Luc. III, 6), id est,

^a S. Hier. in. cit. locum epist. ad Titum: « Magnus Deus Jesus Christus Salvator dicitur, non primogenitus omnium creaturæ, non Verbum Dei et sapientia,

omnis homo; non ut divinitatis natura verteretur in humanitatem; sed salva majestate divina, assumpta est humanitas: non diminuta est divinitas, sed honorificata humanitas, manente proprietate naturæ humanæ, ut idem ipse, qui ex Deo Patre æternaliter natus est, ex matre Virgine temporaliter natus esset: ut sit verum quod tantus Evangelista ait: *Verbum caro factum est*. Si Deus homo factus est, utique homo Deus factus est, propter unitatem personæ, ut sit ex omni parte veritas in Christo Jesu Domino nostro. Si igitur homo, qui assumptus est a Verbo Dei, Deus est nuncupativus, quia alia natura est humanitatis, alia divinitatis; consequens videtur, ut Deus, qui hominem assumpsit, homo sit nuncupativus, et non potest stare, quod evangelista ait: *Verbum caro factum est*. Similiter intelligendum est versa vice de adoptione: si ideo ille homo, qui assumptus est, adoptivus est filius Dei, quia alia natura est humanitatis, alia divinitatis, sequitur illa necessaria conversio, ut Deus, qui ex Virgine natus est, sit adoptivus Deus, et non sit beata Virgo, secundum Nestorianam impietatem, vera Genitrix Dei, sed per quamdam, si fieri possit, adoptionem mater Dei. Quod quam [Cod. Vat., quantum] nefandum sit, et quam impium, et ab omni veritate alienum, quisquis pie de Christo sentit, agnoscit. Has vero novitates vocum, charissimi et clarissimæ dignitatis viri, omnino abjicite, et consentanea evangelicis **868** paginis et apostolicis traditionibus credite et prædicate; intelligentes alia nomina in Christo Deo propria esse, alia significativa: et discernite quod cui [Cod. Paris., quid cuique] rei conveniat. Propria nomina sunt in Christo, *Unigenitus, Primogenitus, Deus, Dei Filius, et unus* [Cod. Vat., et Dominus] *Jesus Christus*. Significativa nomina sunt propter quasdam actiones, quæ completæ sunt in illo, *leo, lapis, ovis, vitulus, vermis*, et talia plurima, quæ ratione discernenda sunt.

XI. Dicit præfatus venerabilis Felix ^b, « Hispaniæ doctores Christum adoptivum solitos esse nominare; sed illos doctores nos non legimus, neque ad nos illorum scripta pervenerunt: et si dixerint, forte simplex ignorantia eos defendit a mucrone anathematis, non pertinax erroris defensio excommunicationis percutit gladio [Cod. Vat., gladius]. Major quoque auctoritas doctorum totius mundi debet esse, quam paucorum in Hispania. Igitur beatus Isidorus, cui nihil Hispania clarius habuit, multa nomina ponit de Deo Christo in Etymologiis, vel aliis scripturis suis, sed in nullo loco invenimus eum adoptivum vel nuncupativum Deum, Dei Filium Christum nominasse, sed semper universalis sanctæ Dei Ecclesiæ in catholica fide eum consentire invenimus.

XII. Si vestra vero pietas et bona voluntas, quam habetis in Christi charitate, hanc epistolam perlegere curaverit, et vobis placuerit communicatio san-

sed Jesus Christus: quæ vocabula assumpti hominis sunt. »

^b Vide supra lib. VII adversus Felicem univ. 13.

ctæ fidei nobiscum, et ut sermonem sæpius faciamus inter nos familiarem, plura vobis de ratione orthodoxæ fidei, et ecclesiastica pace, et sancta unitate, miserante Deo Christo vero Deo et proprio Filio Dei, dirigere curaverimus. Hæc interim pauca ex charitatis fonte dictavimus, optantes vos ubique in omni sanctitate et unitate pacifica proficere coram Deo et hominibus. Vos vero communiter obsecro in calce hujus epistolæ, sacratissima lumina Hispaniæ, ut memoriam nostri in sacrosanctis vestris orationibus habere dignemini. Vos vero, sanctissimi Patres, quos Deus rectores populi sui constituit, per dona sancti Spiritus in omni sapientia catholicæ pacis, et

A in charitate Christi Dei proficere optamus, dilectissimi Patres, Fratres et Filii in Christo Domino nostro. Valet in perpetuum. Qui legat, feliciter legat, et veraciter intelligat, et fideliter credat, quæ dicta sunt, quatenus æternaliter regnare mereatur cum eo, de quo nobis sermo est, Salvatore nostro Deo vero et vivo, Domino nostro Jesu Christo.

EPISTOLA ELIPANDI

AD ALBINUM,

*Responsiones continens prioris epistolæ.**Hanc epistolam videsis inter Opera Elipandi, hujusce Patrologiæ tomo XCVI, col. 870.*

876 ADVERSUS ELIPANDUM TOLETANUM LIBER PRIMUS.

I. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum* (Psal. lvi, 8). Paratum divina inspirante gratia ad proferendam veritatis doctrinam; paratum ad resistendum falsitatis erroribus; paratum, Domine Jesu, te amare, laudare et prædicare; paratum te verum Deum, verumque Dei Filium intelligere, cum beato evangelista qui de sacratissima tui pectoris plenitudine catholicæ veritatis hauriens fidem ait: *Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei* (Joan. xx, 31). Moxque hujus fidei perpetuum ostendens mercedem, subjunxit: *Et ut credentes vitam æternam habeatis in nomine ejus; eundem evangelica auctoritate Dei Filium prædicans, quem Gabriel archangelus, antequam conciperetur, beatæ Virgini Jesum Filiumque Altissimi vocitandum esse prædixerat. Nulli dubium est quin ad humanam pertineret naturam nomen Jesu, in quo nomine, beato doctore gentium attestante, omne genu flectitur, cælestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confitetur, quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patris* (Philip. ii, 10). Cujus quoque nominis potestatem beatus Petrus princeps apostolorum in sanitate claudi, qui ad Speciosam templi portam jacebat, ostendit, dum ait: *In nomine Jesu Nazareni surge et ambula* (Act. iii, 6); qui confestim sanatus exsilens et ambulans laudabat Deum. Addidit quoque idem beatus apostolus hujus nominis excellentiam, dum a Judæis prohibiti sunt apostoli in eo nomine prædicare, dicens: *Nec enim est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri* (Act. iv, 12).

II. Hæc eadem Deo miserante mihi est causa contra te scribendi, et tuas destruendi infidelitates, o Pater Elipande, quæ fuit beato Joanni evangelistæ sanctum causa scribendi Evangelium, ut sanctarum Scripturarum auctoritate et catholicæ fidei veritate ostendam, Jesum Christum verum esse Filium Dei, 877 non solum in ea natura quæ æternaliter ex Deo Patre genita est, verum etiam et ex ea [*Fortè, in ea*] quæ temporaliter ex matre Virgine facta est; ne unus Jesus Filius Dei Christus dividatur in

B duos filios, proprium atque adoptivum; quæ divisio duarum absque dubitatione personarum esse intelligitur.

III. Sicut possibile esse Deo non est negandum ut Filius hominis, dum voluit, perfectus et proprius fieret, sic non est Deo contradicendum ut humanam naturam, quam in dignitatem suæ personæ assumpsit, in proprietatem Filii Dei exaltare potuisset, ut esset eadem persona cum assumpto homine in proprietate Filii, quæ fuit ante omnia sæcula in substantia Deitatis. Ergo in omni serie sanctarum Scripturarum nunquam nomen adoptionis Christo imponi legitur, sed nos per eum adoptionis accepisse gratiam testantur. De qua adoptione in nos facta præfatus evangelista ait: *In propria venit, et sui eum non receperunt: quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. i, 11). Non est hæc potestas adoptionis a quolibet adoptivo in sanctos collata, sed ab eo, quem quasi unigenitum, plenum gratia et veritate mox in sequenti sententia idem testatur evangelista. Et paulo post: *De plenitudine ejus nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia* (Ibid., 16). Et Apostolus: *In quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (Col. ii, 9). Si adoptio est in Christo, non est omnis plenitudo nobilitatis in eo; quia adoptio de quadam extranea persona assumi solet in filii nomen; nec quisquam apostolorum, qui sunt lumina et doctores totius mundi, Jesu nomini adoptionem addere voluit. Nempe inter adoptivos et proprios filios beatus Augustinus in disputatione quam habuit cum Feliciano quodam Arianæ sectæ defensore discrevit, ita dicens: « Filiorum namque adoptivi alii sunt, naturales alii. Ili quia geniti ab initio, filii semper ac proprii sunt: illi primo alieni, post filii, cum per adoptionem in familiam videntur adscisci. » Quando homo Christus ex Virgine natus alienus fuit Deo Patre [Patri], ut ex alieno quodam per adoptionem adscisceretur in filii nomen. Nonne in ipso conceptu, operante sancto Spiritu, ex beata Virgine Deus verus, et Dei Filius verus conceptus est, et tempore opportuno natus? At si

* S. Arg. potius Vigilii Tapsensis libr. de Unitate Trinitatis, cap. 6, tom. VIII Oper. S. Aug. Append.

nunquam alienus, nunquam igitur adoptivus: quia, ut beatus Augustinus ait, ex alieno quodam adoptivus solet effici. Restat ergo ut statim fieret Christus proprius Filius Dei ab ipso conceptu, quia nunquam alienus fuit. Nunquam vero alienus, quia nunquam vetus homo fuit: licet in errore vestro, contra fidem catholicam dicatur Christus homo vetus.

IV. Nam beatus Hieronymus ait in tractatu Epistolæ ad Ephesios: « Quid enim in homine, qui a Salvatore nostro assumptus est, non novum fuit? Conceptus, nativitas, partus, infantia, doctrina, vita, virtutes: et ad extremum crux et passio, spoliatis in ea principatus et contrarias fortitudines ostentui habens: resurrectio quoque et ascensio in cælum. Ille ergo vere creatus est in iustitia et sanctitate veritatis, quia Deus verus, Dei vere [Al., veri] Filius fuit, et tota in illo religio atque iustitia Dei veritate completa est. » Videtis quam fiducialiter iste præcipuus in Ecclesia Dei doctor Christum prædicavit, semper novum hominem, verumque Deum, vereque Dei Filium creatum esse, atque in eo omnem iustitiam in Dei veritate completam esse affirmat. Hæc una sententia, si fiducialiter legatur et veraciter intelligatur, pessimas vestri erroris evacuat assertiones: dum vos dicitis Christum veterem hominem, nuncupativum Deum, adoptivum filium. Iste vero nobilissimus doctor Salvatorem nostrum novum hominem, verum Deum, et vere Dei Filium, absque ulla dubietate creatum testatur.

V. Ecce quidam fervor testificandæ veritatis me rapuit ab ordine responsionis. Sed incipiamus a me [Forte, ante] sententijs tui discutere libelli: et intelligant qui legant, piæ exhortationis charitatisque calamo, o Pater Elipande, conscriptos ad tuam reverentiam apices, vel impiæ maledictionis, quos venenoso ore procaciter 878 meo nomini dirigere studuisti, vel ex quo spiritu in prima fronte tuarum litterarum statim verba dirissimæ maledictionis proferre voluisses. Ego prorsus simplici charitate meæ devotionis preces tuæ direxi reverentiæ, desiderans senectutem tuam per Christum salvari, et ad catholicæ pacis concordiam revocari, sine qua nihil, nec ipsa martyrii gloria, Deo acceptabile esse [Cod. Paris., nec ipsam ... gloriam ... acceptabilem esse] beatus Paulus Apostolus protestatur: Tu econtra in verbis nefandæ invectionis prosiluisti, juxta Salomonis veridicam sententiam: *In ore stulti arma et gladius* (Prov. xxii, 5). Item: *Argue stultum, et oderit te* (Ibid., ix, 7). Unde maledictionem benedictioni meæ opposuisti, quid in corde haberes, quis te totum spiritus possideret ostendens. Sed Dominus, qui illuminat cæcos, et sanat contritos corde, illuminet tenebras ignorantie tuæ, et sanet infidelitatis vulnera in corde tuo, teque pastorem efficiat populi sui, prudentem, pium, pacificum et catholicum.

VI. Quid est, vir frater, quod tanta hæreticorum

* Illic et infra passim alluditur ad epistolam Elipandi ad Alcuinum.

A nomina meæ imposuisti personæ, quorum imagines et potestates in civitate sua Dominus Deus olim ad nihilum redegit? non memorans quid de tuis similibus Psalmista caneret, dicens: *Venenum aspidum sablabiis eorum, quorum os maledictione et amaritudine plenum est* (Psal. cxiii, 5). Et ipsa Veritas in Evangelio Judæis improperans pro benefactis suis maledicta eorum, ait: *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur*. Et iterum: *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala* (Matth. xii, 34, 35). Simile [Leg., Si mala] est maledictio, utique ex mali cordis thesauro processit. Omnino mala est maledictio, prohibente eam Apostolo: *Nolite, ait, maledicere* (Rom. xii, 14). Igitur qui maledicit, ex mali cordis thesauro maledictionem profert. Si me errare aestimares, nonne apostolico præcepto me corrigere debuisses in spiritu mansuetudinis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris? *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi* (Gal. vi, 2). Facile est enim ex verbis beati Jacobi apostoli, unde sit sapientia tua, agnoscere; ubi de mansuetudine veræ sapientiæ, et de amaritudine impiæ æmulationis disputavit; ait enim: *Quod si zelum amarum habetis, et contentiones in cordibus vestris, nolite gloriari et mendaces esse adversus veritatem* (Jac. iii, 14). Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. *Ubi enim zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravum. Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia et fructibus bonis* (Ibid., 16, 17).

VII. Ego ramum olivæ columbino ore ferens, vulnus tui cordis mederi optans: a tu e diverso serpentina lingua mortiferum evomuisti venenum, promptior ad maledicendum quam ad benedicendum. Ego cum Nicolao, cui me comparasti, nuptiales tedas non exstinguo; sed cum beato Stephano protomartyre mentis intuitu video Jesum stantem a dextris Dei, pro sui nominis nobilitate certantibus auxiliari. Ego cum impio Datiano præclari martyris Vincentii non sum persecutor; sed hæreticæ pravitatis pro virium mearum portione, adjuvante Deo, devotus exstirpator. Ego cum Rufino beatum Felicem martyrem non feci; sed Felicem olim vestri erroris complicem, Deo miserante, catholicum effeci: persequens in eo illius impiam dubitationem, qui tentando Dei Filium dixerat: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant* (Matth. iv, 3). Et iterum per Judæos ipso in cruce pendente clamavit: *Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credimus ei* (Matth. xxvii, 42). Nunquid non pejor est vestra incredulitas quam diabolica dubietas? Ille explorare volens si Filius Dei esset, quem esurire, sitire et lassescere cernebat; vos regnantem in cælis verum Dei Filium negare non timetis, vincentes vestra incredulitate diabolicam infidelitatem. Illum vero Felicem, quem

tu charitate summum, pudicum, moribusque ornatum asseris, nos habemus in castris Christi: atque utinam et tu cum tuis sequacibus illius exemplo edoctus, ad veræ fidei cognitionem pervenias, ipso præstante, quem nos prædicamus verum Deum et proprium Dei Filium.

VIII. Dicis: « Fatuus fatua loquitur. » Nunquid fatua loquitur, qui veritatem prædicat, et non ille magis fatuus est, qui est falsitatis assertor? Ponis quoque **879** sententiam Apostoli: *Animalis homo non percipit ea quæ Spiritus sunt Dei (I Cor. II, 14)*, volens me animale intelligere, et te spiritalem. Videat qui legat litteras nostras, cui nostrum hæc sententia magis conveniat, an mihi, qui evangelicis apostolicisque, nec non et paternis roboratus testimoniis Christum prædico verum Deum, et verum Dei Filium; aut forte tibi, qui Hispanico errore depravatus contra fidem catholicam canina rabie latrare non times, renuens in Christo veram filietatis nobilitatem, sed extraneam nominatenus tantum in illo esse generositatem affirmans: qui adjuratus a pontifice Judæorum per nomen summi Dei, an Filius Dei esset, respondit plane: *Ego sum*. Qui et cæco illuminato interroganti quis esset Filius Dei, et crederet in eum, dixit: *Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est (Joan. IX, 37)*. Quid ille jam illuminatus vidit? Absque dubitatione humanitatis naturam, non divinitatis substantiam, quæ carnalibus videri oculis non potest. Dno dixit ei Dominus: *Et vidisti eum, et qui loquitur tecum*; quæ proprie ad humanam intelliguntur pertinere naturam; et tamen, quæ videri potuit et audiri loquens, eandem naturam Filium Dei esse fatebatur. Dicis quoque ex versiculo Psalmigraphi, *me defensorem et inimicum esse*. Forte nolens verum de me protulisti testimonium. Fateor siquidem me defensorem esse fidei catholicæ, et inimicum esse inimicorum Christi, qui honorem divinitatis et nobilitatem dignitatis illi adimere contendunt, quem paganus centurio mori cernens, terribus elementorum mutatione, verum Dei Filium confessus est dicens: *Vere Dei Filius erat homo iste (Matth. XXVII, 54; Marc. III, 11, 12)*. Imo diabolicæ potestates, sicut in Evangelio legitur, de obsessis clamantes corporibus, Christum Dei Filium confessæ sunt. Nec hoc dico, quod illorum testimonio indigeam, habens testes totius Scripturæ sanctæ paginas; sed ad confusionem infidelitatis vestræ illorum vobis præfero fidem, qui soli ita perversi estis in fide, ut diabolica vobis digne præferatur confessio.

IX. Quod vero me asseris humanitatem veram in Christo negare, omnino falsum est; nec in omni litterarum mearum serie me hoc dicere vel credidisse probare poteris. Sed in eo, absque ulla dubietate vel scrupulo, duas confiteor naturas perfectas et integras, divinitatis scilicet atque humanitatis in una persona et in uno Filii Dei nomine: sicut in epistola quam charitatis officio et salutis tue desiderio catholico calamo reverentiæ vestræ exarare curavimus, perspicue intelligere potestis, si sobrio

A sensu mea ad vos et pro vobis pietatis verba legere et intelligere vultis. Certissime me scitote duas naturas, sicut superius dixi, et unam personam confiteri in Christo. Firmiter namque absque omni dubitatione credendum est et prædicandum, eundem esse qui natus est ex Virgine, Deum verum in duabus naturis, et veram Filium Dei: ita ut unus sit Christus, et unus Deus, et unus Dei Filius, et unus rex, et unus totius mundi Salvator, divinitate consubstantialis Patri, humanitate consubstantialis matri, ut sit idem verus Deus et verus homo in unitate personæ, quem vos sine dubio cum Nestorio in duos dividitis filios, et in duas personas, per proprietatem et adoptionem. Non igitur idem magister vester Nestorius invenitur duas personas palam in Christo profiteri, quantum ad nos litteræ illius pervenire potuerunt: sed omnia quæ duabus necesse est inesse personis, proferre de Christo reperitur, adoptionem sicut et vos humanitati adscribens, et divinitati proprietatem filii designans.

X. Tu vero, frater Elipande, homo animalis, animalium more generationem Filii Dei intelligens, minus te ipsum considerans, an totus anima et corpore sis proprius filius patris tui et matris tuæ, dum certum est, solam carnem ex conjunctione parentum tuorum procreatam esse, animæ vero creaturam ex nihilo Dei potentia conditam, et coagulationem carnis in utero matris conjunctam vivificatrice potentia, ut vivum nasceretur animal rationale atque mortale: et quod in omni homine fieri posse cernis, in Dei Filio fieri operante sancto Spiritu confiteri dubitas; ut Deus omnipotens, qui omnia facit quæ vult in cælo et in terra, hoc solum, te nolente, non potuisset, ut Filius sibi proprius **880** ex virginali utero nasceretur. Aut te ipsum nega propriam filiam parentibus tuis nisi sola carne, aut si hoc tibi absurdum videatur, confitearis necesse est in Filio Dei hanc proprietatem fieri posse (licet alterius naturæ sit æterna divinitas, alterius ex tempore facta humanitas) quam in te ipso fore, imo et in omni homine negare non vis.

XI. Me igitur recordari jubes Dominum dixisse: *Lata et spatiosa via est, quæ ducit ad mortem, et multi sunt, qui intrant per eam. Quam arcta et angusta via est, quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam (Matth. VII, 13, 14)*! Recordare et tu Prophetam dixisse: *Pascentur agni in latitudine (Osee IV, 16)*. Et Psalmistam de potentia ejus, de quo nobis sermo est, multo ante præcecinisse: *Et dominabitur a mari usque ad mare, et a fluminibus usque ad terminos orbis terræ (Psal. LXXI, 8)*. Ipsumque cum triumpho gloriæ ascendentem in cælos mandatum dedisse Apostolis suis, ut docerent omnes gentes, dicens: *Ite, docete omnes gentes (Matth. XXVIII, 19)*. Olim in Judæa notus tantummodo Deus (Psal. LXXV, 2), nunc vero omnibus gentibus vox viva est Christus, quem vos intra Pyrenæos saltus non regnasse, sed captivum latuisse æstimatis.

XII. Aliud quoque de Evangelio profers testimo-

nium, ubi ipsa Veritas de eommunionem charitatis sanctorum ait: *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (Matth. XVIII, 20). Et credis hoc de Felice tantum suisque complicibus dictum esse, qualis olim idem Felix fuit, dum vestri erroris catenis vobiscum colligatus fuit: nunc vero Deo miserante rationabili disputatione convictus, et absolutus ab errore vestro, et in catholicæ pacis unanimatem reductus. Et quem vos habuistis quasi scutum perfidiæ vestræ, nunc Ecclesia eum habet sagittam potentem et acutam cum carbonibus desolatoriis (Psal. cxi, 4). Vos vero in quibus refrigerat charitas, congregamini in nomine adoptivi filii, in nomine captivi servi, in nomine nuncupativi Dei: nos congregamur in nomine unigeniti Filii Dei Salvatoris mundi, in nomine Christi Domini, quem angelus pastoribus natum prædicavit, dicens: *Natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David* (Luc. II, 11). Vos flectite genua in nomine adoptivi; nos flectimus genua cum angelis et archangelis, cum omni militia cœlesti, in nomine Jesu, de quo dictum est: *Et adorent eum omnes angeli Dei* (Hebr. I, 6).

XIII. Pervenisti tandem ad promissionem Dei, quæ dicta est ad David: *Cum dormieris, inquit Deus, cum patribus tuis, suscitabo de lumbis tuis qui sedeat super thronum Israel. Ego ero ei in Patrem, et ipse mihi erit in Filium* (II Reg. VII, 12, 14). O Pater Elipande, ubi perdidisti oculos tuos? Quare posuisti testimonium contra te fortissimum? Forte propter sacerdotii dignitatem cum Caïpha ignorans veritatem protulisti. Paterna promissio est, et paterna testificatio, sicut tu ipse dixisti: *Ero ei in Patrem, et ipse erit mihi in Filium*. Nihil his verbis adoptionis in paterna reperitur promissione. Multum est inter *ero*, et *dicor*. Verum per se est absque ulla imaginatione; adoptivus dicitur non a veritate, sed ab imaginatione volentis animi. Multum interest inter vestra mendacia et Dei promissa. Ipse dixit: *Erit mihi Filius*; vos dicitis, nuncupatur tantum, sed non est proprie. Prophetiam quoque Isaïæ de Christo in medium deduxisti, ubi ait: *Radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum* (Isai. XI, 10). Quibus populis stat in signum, et quæ gentes eum deprecabuntur, si in sola Hispania perpauci musitatores eum catholice deprecantur? Qui certissime nullius accipit preces, nisi in charitate catholicæ pacis proferantur; sed et sepulcrum illius, quem vos ignobilem dicitis, gloriosum esse Propheta prædixit. Si sepulcrum gloriosum est, quanto magis gloriosus est, qui in sepulcro dormivit, ex cujus persona Propheta olim cecinit: *Ego dormivi et somnum capivi, et resurrexi* (Psal. III, 6)? Adjungis namque Patrum catholicam sententiam: « Totus in suis, et totus in nostris, » addens ex tuo sensu: « Quare non dicatur adoptivus, qui ita totus

A est in nostris, sicut totus est in suis, præter delictum? » Utinam melius intellexisses sanctorum verba doctorum! *Totus in nostris*, id est, totus Filius hominis; *et totus in suis*, id est, totus Filius Dei, in utraque [Cod. Paris., in utroque] plenus et perfectus. Tu vero particulariter vis cum esse Filium Dei, partim vere, et partim nominative. **881** Hoc velim respondeas mihi, si totus est in utraque natura Christus vere et proprie beatissimæ Virginis Filius? Aut si vere Deum genuit sancta virgo Maria, sicut omnes catholici Dei eam genitricem credunt et confitentur? Et utrum æternus Dei Filius vere sit beatæ Virginis Filius, aut adoptive? Si adoptive dicis, nequaquam vere fuit Dei genitrix sanctissima virgo Maria. Si vero catholico ore vere eam Dei genitricem confiteri vis, quid restat nisi ut ea veritate totus sit in duabus naturis Christus vere Dei Filius, qua est in duabus naturis vere beatissimæ Virginis Filius? At si humanitas ejus adoptiva est Deo Patri, consequens esse videtur, ut divinitas adoptiva sit matri Virgini. Quod quam impium sit dicere, nullus fidelium ignorat.

XIV. Flagitas me testes dare, « quod nulla sit adoptio in carne Christi; » quod tempore opportuno, sancto Spiritu catholicos pectori nostro inspirante sensus, facturus sum, abundanterque in aliis litterulis nostris ^a, quas contra errorem vestrum edidi, me fecisse intelligit, qui nostras paginulas legere non contemnit. De eo vero, quod postulas testimonium tibi dari, « quod non sit vera humanitas in Christo: » hujus rei tibi testimonia non dabo; quia catholicus sum, in catholica natus et nutritus Ecclesia: sed dabo tibi testes litterarum mearum series, si legere digneris, veram divinitatem et veram humanitatem contentes in Christo Deo. Et miror cur mihi objicere velis, quod nunquam me dicere legisti. Hortaris me Arium non esse, qui multorum sua perversitate maculavit corda, ut recte non crederent. Ego, gloria Deo Jesu, nunquam in barathrum Arii delapsus sum; sed tu vel Arius esse probaberis, vel tuam damnare sententiam cogeris; qui asseris Filium Dei unicum, unigenitum, uniusque procul dubio personæ, adoptivum esse. Nunquid non tu in eadem persona adoptionem esse affirmas, quam Arius olim detestabili impietate adoptivam esse asseruit? Aut si hanc blasphemiam declinare niteris, mox incidis in laqueum Nestorii, in duas Christum dividens personas, unam propriam, et alteram adoptivam. Nam Nestorius palam duas non nominavit personas in Christo, omnia tamen, quæ duabus inesse personis necesse est pravo sensu, id est, proprietatem et adoptionem Filii affirmavit in Christo. In ejus vero sine dubio litteris adoptionis nomen de Christo invenitur: verba vero sunt ejusdem Nestorii post obscuro sensu et caliginosas sententias et impias infidelitates hujusmodi de humanitate Christi. Ait enim ^b: « Unde et multi secundum beatum Paulum dicimur filii, sed solus

^a In libris VII adversus Felicem; vel potius in libello ad monachos Gothiæ misso.

^b Nestorius apud Agohardum libr. contra Felicem cap. 7. Unde integer textus ita restituitur: « hoc,

præcipuum habens hoc, quod... Verbi copulationem A
adoptionem participans. »

XV. Videte, viri fratres, videte periculum vestrum, et tandem aliquando respicite ab errore infidelitatis, devitantes doctrinam dualitatis de Redemptore nostro. Aut si ex catholica sanctorum Patrum prædicatione non vultis, vel ex Nestorii impia incredulitate, et justa damnatione vestram corrigite sententiam, eam' em adoptionem in humanitate Christi affirmantis [Cod. Paris., affirmantes], sicut in illius verbis audire potestis, quam vestra pertinax ignorantia affirmare nititur. *Disperdat enim [Forte, eum] Dominus, dicit Propheta, magistrum et discipulum docentem talia [Malach. II, 12].* Sed et angelus Domini vibrat gladium vindictæ super caput vestrum, ut dividat vos, si vos dividitis Christum in proprium filium et adoptivum, partemque vestri ponat cum hypocritis, ubi erit fletus et stridor dentium. Et tu, venerande Pater Elipande, caveto ne juniores ætati tuæ insultent et dicant cum Daniele: *Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operaberis prius [Dan. XIII, 52],* subvertens vias innocentium, non recte prædicans de Salvatore mundi. Octogenuarium te audivimus esse in epistola, quam præfati Felici direxisti^a. Audi Christum clamantem tibi: *Adhuc modicum lumen in te est, curre, dum lucem habeas, ne tenebræ te comprehendant: quia qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit. Dum lucem habeas, crede in lucem, ut filius sis lucis [Joan. XII, 35, 36].* Quidquid in epistola **882** tua de tenebroso cordis tui sensu produxisti, totum ex maledictionis vel falsitatis felle derivatum esse dignoscitur. Sed forte ignorans veritatem, falsitatem protulisti. Disce prius, et postea doce, ne magister efficiaris erroris. Melior est humilitas discendi, quam temeritas docendi. Noli in scientia tua extolli. *Scientia inflat, charitas ædificat [I Cor. VIII, 1].* Et qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur [Matth. XXIII, 12].

XVI. Admones me non pio, ut videtur, animo, sed severa invectionis castigatione, gloriosum regem Carolum non corrumpere. Non ego illum corrumpere veni in Franciam, qui corrumpi non potest, sed adjuvare in fide catholica, in qua ille ab ineunte ætate nutritus fuit, et optime a Christianissimis parentibus et magistris catholicis edoctus. Impossibile est enim, ut corrumpatur a quoquam, quia catholicus est in fide, rex in potestate, pontifex in prædicatione, iudex in æquitate, philosophus in liberalibus studiis, inclytus in moribus, et omni honestate præcipuus. Antequam ego, eodem sapientissimo rege Carolo jubente, venissem in Franciam, hæc eadem vestri erroris secta, eodem glorioso principe præcidente, præsentem Felicem, quem multum laudare soles, vestræ partis tunc temporis defensore, ventilata est in celeberrimo loco, qui dicitur Raiginis-Burg, et synodali auctoritate sacerdotum quod ad Dei Verbi copulationem et dominationem participans. »

Christi, qui ex diversis christiani imperii partibus convenerant, æterno anathemate damnata: imo et a beatæ memoriæ Adriano papa, qui tunc temporis sanctæ Romanæ Ecclesiæ apostolica auctoritate rexerat sedem, funditus exterminata: donec idem Felix infeliciter ad vestras refugiens partes sopitos infidelitatis cineres, vobis exhortantibus, resuscitare intendit. Cui ego in has adveniens partes charitatis calamo epistolam exhortatoriam, ut se catholicæ jungeret unitati, dirigere curavi. Cui ille non epistolari brevitate, sed libelli prolixitate respondere nisus est, atque in eo omnes perfidiæ vestræ foveas maxime aperuit, asserens Christum et veterem hominem esse, et nuncupativum Deum, et adoptivum filium, et secunda indignisse regeneratione, et alia plurima ecclesiasticæ doctrinæ inconvenientia. Cui libello ejus septem nostræ devotionis libellis respondimus, omnes vestræ pravitatis evacuans doctrinas. Qui etiam nostræ devotionis sermones lecti sunt et probati in præsentia domni regis et sacerdotum Christi. Sed et idem Felix anno præfati gloriosi principis tricesimo secundo advocatus voluntarie veniens ad Aquis Palatium, ibique in præsentia domni regis et optimatum illius sive sacerdotum Dei rationabiliter auditus, et veraciter convictus, atque Deo dans gloriam, veramque confessus fidem, in pacem catholicæ unanimatis reversus est cum suis discipulis, qui ibi tunc temporis erant præsentibus: cujus te cum tuis discipulis, venerande Pater, humilitatem sectari suadeo.

XVII. Aggrega te ipsum cum ovibus tibi commissis in ovile Christianæ charitatis, per eum qui ait: *Ego sum ostium, per me si quis intraverit, salvabitur, et ingredietur et egredietur [Joan. X, 9].* Prævidendum est tibi cauta sollicitudine, ne sis ex eorum numero, de quibus ipsa Veritas in eodem subjunxit loco: *Omnes, inquit, quotquot venerunt, fures sunt et latrones [Ibid., 8];* qui venerunt, ait, non qui missi sunt. Et Apostolus: *Quomodo prædicabunt, nisi militantur [Rom. X, 15]?* Quis te, o Pater Elipande, misit prædicare adoptionem in Christo Dei Filio? Ergo si nullo mittente per te venisti et prædicasti, fur et latro convinceris esse. *Fur non venit, nisi ut furetur, mactet et perdat.* Caveant discipuli tui, ne per te occidantur et pereant. Melius est illis oculum eruere sibi dextrum, quam integro corpore mitti in gehennam ignis. Cæcus si cæcum ducit, cadunt ambo in foveam [Matth. XV, 14]. Audi etiam beatum Apostolum inter Moysen et Christum discernentem, quos tu similes asseris, ubi excellentiam majestatis Christi prætulit famulo suo Moysi. *Moyses autem, inquit, tanquam famulus fidelis fuit in tota domo sua, Christus autem tanquam filius in domo sua [Hebr. III, 5, 6]:* Moysen famulum nominans, et Christum Filium. Quantum est inter famulum patrisfamilias et filium, tantum est inter Moysen et Christum. Nunquam enim de Moysen idem Apostolus, sed de Christo inquit:

^a Vide hanc epistolam Patrol. t. XCVI, col. 880.

Excelsior cælis factus (Hebr. **vii**, 26), quem in principio quoque ejusdem Epistolæ angelis **883** præferre non dubitavit: *Tanto enim melior*, ait, *angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit angelorum aliquando: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Et rursus: *Ego ero illi in Patrem, et ipse erit mihi in Filium. Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei* (Hebr. **i**, 4 seq.). De eo enim dicit: *Filius meus es tu*, de quo in sequenti versiculo addidit, sicut tu ipse paulo ante protulisti: *Pete a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam* (Psal. **ii**, 8). Illi dicit: *Filius meus es tu*, cui ait: *Pete a me, et dabo tibi gentes*. Sed et beatus Gregorius doctor eximius, et omnibus Christi Ecclesiis acceptabilis, inter sanctorum et Christi divinitatem discernens, in homilia quadam super Ezechielis prophetæ primam partem ita ait, dum de nuncupativa sanctorum potestate et propria Christi divinitate disputavit: « Unde, inquit, Paulus apostolus volens nuncupativum Dei nomen ab essentiali discernere, de Redemptore nostro locutus est, dicens: *Quorum Patres, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula* (Rom. **ix**, 5). Qui enim nuncupative dicitur Deus, inter omnia est; qui vero essentialiter Deus, super omnia est. Ut ergo ostenderet Christum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodo, sed Deum super omnia esse memoravit: quia et electus quisque, sicut præmisimus, vel in exemplo justitiæ prærogando positus dici Deus potest, sed inter omnia, quoniam nuncupative Deus; Christus autem Deus super omnia, quia naturaliter Deus. » Eundem naturaliter Deum non dubitavit affirmare, quem doctor gentium ex sanctorum semine Patrum secundum carnem procreatum esse testabatur.

XVIII. Dum tuæ perversitati defecerunt in prophetis Dei testimonia errori tuo convenientia, finxisti tibi novum quemdam prophetam dixisse: *Miserere, Domine, plebi tuæ, super quam invocatum est nomen tuum, et Israel, quem coæquasti primogenito tuo* (Eccli. **xxxvi**, 14). Addidisti quoque huic sententiæ talem interpretationem: « *Æqualitas, inquis, ista non est in divinitate, sed in sola humanitate, et in carne adoptiva, quam accepit de Virgine.* » Ecce falsitas in nomine prophetæ! Ecce perversitas in interpretatione sententiæ! Et non frustra oportebat novum doctorem, novum sibi invenire prophetam. Sicut

^a S. Greg. Hom. 8 in Ezech. num. 3.

^b Hæsitavit plane Alcuinus, num. liber Sirac Scripturis sacris debeat accenseri, quamvis ipsemet nonnunquam illius utatur testimoniis. In poemate quidem, quod sub num. 6 collocavimus, librum illum in catalogum sacrorum librorum unicuique libro Sapientiæ retulit his verbis:

Et tria pacifici Salomonis opuscula regis.
Jungitur his Sophiæ, Jesu simul atque libellus.

In altero tamen sub num. eodem illos duos libellos reliquis sacris non nisi per paradigma jungiasserit in his versibus:

Tres Salomon libros mirabilis edidit auctor,
His duo junguntur per paradigma libri

A Jeroboam rex a veri Dei cultu recedens novos sibi finxit deos, ut perditus subjectum sibi perderet populum; de quo multo ante prædictum est in Cantico Deuteronomii: *Dereliquit Deum factorem suum, et recessit a Deo salutari suo* (Deut. **xxxii**, 16); sic tu a vero Deo et proprio Filio Dei recedens, nuncupativum Deum et adoptivum filium redemptorem tibi fingis, quem non noverunt patres nostri. Tu vero Deum qui te liberavit, dereliquisti, et oblitus es Dei Redemptoris tui. In libro Jesu filii Sirac hæc præfata sententia legitur, quem librum beatus Hieronymus atque Isidorus inter apocryphas, id est, dubias Scripturas, deputatum esse absque dubitatione testantur ^b. Qui etiam liber non tempore prophetarum, sed sacerdotum, **884** sub Simone pontifice magno, regnante Ptolomæo Evergete, conscriptus est: nec tantum prophetias, quantum morales disciplinas et laudes sapientiæ proferre videtur: et melius intelligi potest primogenitus iste, de quo hic dicit, populus Dei de Ægypto eductus, de quo Dominus ad Pharaonem Moysi famulo suo mandatum dedit, dicens: *Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Israel. Dixi tibi: Dimitte filium meum primogenitum, ut serviat mihi, et noluisti dimittere eum: ecce ergo interficiam filium tuum primogenitum* (Exod. **iv**, 22, 25): cui adæquatam esse populum duarum tribuum non multo ante de captivitate Babylonis Dei misericordia deductum, iste vir, qui hæc hujus orationis verba composuit, voluit, ut arbitrator, intelligi; nec aliquid de Christo, ut tu novo sensu asseris, his verbis prophetasse putatur.

XIX. Deinde more tuo vagando vadis quærere testimonia per latitudinem sanctæ Scripturæ, quid divinitati Christi et quid humanitati conveniat. Quasi aliquis nostrum negare videatur veram in Christo humanitatem, veramque divinitatem. Et primo ponis Dei Filium secundum divinitatem dicere: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam* (Joan. **x**, 18), minus attendens quid beatus Augustinus de hac sententia intellexisset, qui sic hæc verba Domini in homiliis evangelicis interpretari voluit: « Quis ponit, inquit ^c, animam, et iterum sumit animam? Christus, ex eo quod Verbum, an ex eo quod anima humana ipsa se ponit, et iterum ipsa se sumit? An ex eo quod caro est, animam ponit, et iterum sumit? Tria posui: omnia pertractemus, et hoc eligamus quod conveniat regulæ veritatis. Si

Quorum quippe prior Sapientia dicitur alma,
Notatur Jesu nomine posterior.

Fortassis vero ^d per paradigma non ita intelligendum, quod præfati duo libelli solum ob similitudinem quamdam inter sacras Scripturas recenseantur; sed quod hic tribus prioribus Salomonis libris jungantur ob materiæ et sententiarum similitudinem, quamvis illi ejusdem auctoris esse non censeantur. Quidquid sit, nostra certe ætate de authentia prædictorum librorum, Sapientiæ et Sirac seu Ecclesiastici, dubitare laud licet, ob definitionem Ecclesiæ catholicæ in concilio Tridentino.

^e S. Aug., tract. **xlvii** in Joan., num. 10, 11, 12. Ubi textus initio ita habet: « Quis ponit animam et

enim dixerimus quia Verbum Dei posuit animam suam et iterum sumpsit eam, metuendum est ne subintret prava cogitatio, et dicatur nobis : Ergo [aliquando] anima illa separata est a Verbo, et aliquando Verbum illud, ex quo suscepit illam animam, fuit sine anima. Video enim fuisse sine anima humana Verbum; sed cum in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Ex quo autem [Aug., ex quo enim] Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis, et susceptus est a Verbo homo, id est totus homo, anima et caro; quid fecit passio, quid fecit mors, nisi corpus ab anima separavit, animam vero a Verbo non separavit? Si enim mortuus est Dominus, imo quia mortuus Dominus (mortuus est enim pro nobis in cruce), sine dubio caro ipsius exspiravit animam; ad tempus exiguum anima deseruit carnem, et redeunte anima resurrexit [Aug., resurrecturam]. A Verbo autem animam separatam esse non dico.... Omnes enim homines, quando moriuntur, ponunt animam; sed non omnes pro Christo ponunt. Et nemo habet potestatem sumere, quod posuerit. Christus autem et pro nobis posuit, et quando voluit, posuit, et quando voluit, sumpsit. Ponere ergo animam mori est. Sic Petrus Domino dixit : *Animam propter te ponam* (Joan. XIII, 37), id est, pro te moriar carne [Vox carne deest apud Aug.]. Et paulo post : *Quomodo Christus animam posuit? Non enim caro Christus? Ita plane caro [Aug., et caro] Christus, et anima Christus, et Verbum Christus : nec tamen tria hæc tres Christi, sed unus Christus, et unus unigenitus Deus et homo. Nonne tibi, o novus sanctarum interpretum Scripturarum, prava subintravit cogitatio, quod anima Christi separata esset a Verbo, dum dicis, secundum divinitatem hæc eadem verba Dominum protulisse? quod valde metuendum esse tibi iste præcipuus doctor rationabili pietate admouit.*

XX. Simili quoque perversitate dividere vis Christum in ea voce, quam Pater in monte sancto discipulis audientibus protulit dicens : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit : ipsum audite* (Matth. XVII, 5); quasi hoc de divinitate tantummodo dictum sit, et non magis de humanitate. Si ergo de divinitate tantummodo hoc prolatum esse aestimas, dividere vis Christum, et naturam divinitatis tantummodo esse Filium; quod quam perversum sit, nullus ignorat catholicus. **885** Super unum Filium facta est hæc vox Patris de cælo, et de illo uno Filio dicitur : *Hic est Filius meus dilectus*. Quidquid in Christo est, et Filii nomen habet, [et] ipsius Patris testimonio, *Filius meus dilectus* dicitur, non, ut tu asseris, adoptivus. Tria vero in voce paterna audita sunt : *Filius, et meus, et dilectus* dicitur. Et adhuc addidit : *In quo mihi bene complacuit*. Vox

iterum sumit eam? Christus ex eo, quod Verbum est, ponit animam, et sumit eam iterum? An ex eo, quod anima humana est, ipsa se ponit, et iterum ipsa se sumit? An ex eo, quod caro est, caro ani-

Patris de cælo clamat, *meus* : tu de terra clamas, non tuus. Quæ tibi salus speranda est, si Dei testimonio non credis? Nec tibi adhuc hic locus separationis datur; de uno Filio dixit, unum ostendit, quasi dixisset : Nec alium quæras; nec hunc non esse credas. Aut si forte tibi dubitatio sit, si de humana Christi natura hæc dicta sint, lege beati Gregorii præfati Patris in homiliis Ezechielis de hac paterna voce sensus, qui post plurima humanitatis Christi sacramenta et prophetice visionis mysteria, hujus paternæ vocis excellentiam subinfert dicens : *« Vox, inquit, super firmamentum facta est, quæ super baptizatum Dominum de cælo sonuit dicens : Tu es Filius meus dilectus, in te complacui* (Luc. III, 22); vel sicut per Evangelistam alium dicitur : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit* (Matth. III, 17). Et post pauca : *« In solo autem sibi unigenito Domino Deo nostro Jesu Christo complacuit, quia hunc inter homines hominem creasse eum non pœnituit, in quo peccatum nullum omnimodo invenit, sicut de illo per Psalmistam dicitur : Juravit Dominus, et non pœnitebit eum : Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (Psal. CIX, 4). In solo ergo sibi Redemptore nostro complacet Pater, quia in solo non invenit culpam. » Item in eadem homilia : *« Cum vox, inquit, super firmamentum sit, stant animalia, et submittunt alas suas, quia sancti quique eum ipsum quoque unigenitum flagellatum in hoc mundo conspiciunt, deponunt, si quid de suis meritis præsumunt. » Certissime hanc vocem super baptizatum Dominum emissam esse iste eximius doctor intellexit. Procul dubio humanitas baptizari potuit, non divinitas : eumque qui sine peccato venit, et flagella pro nostris sustinuit peccatis, unigenitum nominare non timuit. Si unigenitus est, nequaquam adoptivus est.*

XXI. Scimus beatum Isidorum dicere de Christo : *« Unigenitus in divinitate, primogenitus in humanitate : non tamen legimus eum contradicere quod primogenitus quoque esset in divinitate, et unigenitus in humanitate, ne ipse aliquid contra Scripturas sanctas affirmare videretur. Utrumque Dominus noster Jesus Christus in utraque natura fuit, et unigenitus, et primogenitus. Unigenitus in divinitate, quia solus genitus ex ingenito Patre : item in eadem natura primogenitus, sicut Apostolus ait : Primogenitus omnis creaturæ* (Col. I, 15). Item ex matre Virgine primogenitus atque unigenitus : primogenitus, quia beata Virgo nullum ante eum habuit Filium; unigenitus, quia nullum post eum genuit Filium. Idemque qui ex Virgine natus est, unigenitus est Dei Patris Filius, ut in Evangelio ipse Dominus de se ipso dixit : *Sic enim dilexit Deus mundum, ut Filium suum unigenitum daret* (Joan. III, 16). Qui datus est ad passionem, unigenitus dicitur, sicut olim propheta Zacharias

manu ponit, et iterum sumit? Tria proposui, etc. »

^a S. Greg. Homil. 8, num. 21 et 22.

^b S. Isidorus, libr. II Different., differ. 5.

prædixit : *Aspiciet ad me, quem confixerunt : et plangent eum planctu quasi super unigenitum ; et dolent eum, ut doletur solet in morte primogeniti* (Zach. xii, 10). Quem propheta atque evangelista unigenitum nominaverunt, hunc Apostolus doctor gentium proprium Filium absque dubitatione nominare voluit dicens : *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit eum omnibus* (Rom. viii, 32). Datus et traditus unum significat. Unigenitus datus est pro mundi salute, et proprius Filius traditus ad mortem. Idem unigenitus, qui et proprius, idem passibilis et impassibilis, idem Deus et homo, unus Filius et unus Christus in una persona. »

XXII. Dic, dic auditor sermonum Dei, qui cum Baalam oculos habes apertos, et non vides ; cor rationale, et non intelligis, quæ sit persona Dei Filii æternaliter ex Deo Patre nati, an propria vel adoptiva. Non æstimo ita te a fide aversum esse, ut audeas dicere adoptivam esse personam æternæ natiuitatis **886** Filii Dei unigeniti, ne te totus mundus damnet cum Ario. Certissime scito, et verissime crede, quod in illam personam omnino, quam habuit ante sæcula, assumpsit naturam humanam Dei Filii, ut esset totus una persona et propria et perfecta in Filii dignitate, nihil adoptionis habens in divinitate vel humanitate, unus Filius unius Patris.

A Non potest proprius esse et adoptivus. Aut totus est proprius, aut totus est adoptivus. Aut duos filios Christum esse necesse est fatearis in duabus personis, proprietatis et adoptionis, secundum Nestorii impietatem : aut si Christum unum consentis, proprium Filium esse in una persona cum catholicis, necesse est tibi totum proprium confiteri Filium Dei in una persona summæ veritatis, quia omnis veritas in eo est, et nihil imaginationis, sicut in filiis adoptionis solet esse. Naturæ nostræ assumpsit veritatem, non adoptionis nostræ personam : non mutans naturam humanitatis nostræ in naturam divinitatis suæ, sed mutavit personam adoptionis nostræ in personam proprietatis suæ, sua non minuens, sed nostra augens. Permansit quod erat, dum assumpsit quod non erat. Si propter assumptionem, adoptivam putatis humanitatem, ut audivimus a Felice, dum in defensione vestræ infidelitatis perstitit, ergo adoptivus est illius personæ, qui humanitatem assumpsit, et est nepos Patris per adoptionem Filii : quod quam nefandum sit æstimare, nemo vestrum, reor, ignorat. Sed ne prolixitas sermonis mei fastidium generet legenti, hic hujus libelli faciamus finem, et resumtis per Dei gratiam viribus, ab alio exordio, quæ dicenda sunt, liberius incipiamus.

LIBER SECUNDUS

I. Olim itaque in populo Dei fuerunt sancti prophetæ, in quibus et per quos Spiritus Dei loquebatur. Fuerunt et pseudoprophetæ, qui arreptitio spiritu falsa vaticinaverunt ; quorum similitudinem gerunt modo novarum magistri sectarum, qui speciem pietatis induunt, sed virtutem ejus abnegant, scindentes desuper contextam Christi tunicam, nec crucifigentium Dei Filium more militum, norunt sortem fidei mittere super eam, cujus sit ; sed impia temeritate sacram Christi corporis unitatem schismatici erroris unguibus discindere contendunt, atque in eo quod auctorem vitæ in duas, proprietatis videlicet atque adoptionis, personas dividere volunt, seipsos a catholica pace, sine qua nihil Deo placitum esse poterit, dirumpere nituntur : non intelligentes, nec quæ legunt, nec quæ leguntur [Cod. Paris., neque locuntur ; forte leg., nec quæ loquuntur]. Quibus melius esset juxta beati Petri principis apostolorum vocem, viam veritatis non agnoscere, quam post agnitionem retrorsum converti. Melius esset Judæ proditori nunquam apostolicum nomen habuisse, quam Dei Filium impiis Judæorum manibus vendidisse. Sic pravus doctoribus satius esset nunquam honoris nomen, vel sedem doctoris possidere in Ecclesia, quam pravæ fidei dogmatibus seipsos cum populo sibi subjecto perdidisse. Patet itaque nostras vel illorum legentibus litterulas, quis nostrum catholicos sanctorum Patrum in Scripturis divinis sequitur sensus, vel quis a tramite ca-

C tholicæ fidei sanctarum sententias Scripturarum avertere præsumat. Videamus siquidem, iste novus interpret qualiter propheticos de Christo sermones interpretetur.

II. Dum multa cucurrit quærendo, subito offendit in versiculum psalmi lxxvii, in quo Propheta gloriam ascensionis Domini nostri Jesu Christi decantans dicit : *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem* (Psal. lxxvii, 19). Adjungit quoque ex suo sensu : « Ecce captivus dicitur esse, et quare non dicatur carne adoptivus ? » Cujus versiculi sensum longe aliter sancti Patres interpretati sunt. Beatus Augustinus ita hunc **887** versum exposuit : « Quid est, inquit, quod dicit, *captivasti captivitatem*, nisi quia captivi, qui sub diabolo tenebantur, absoluti sunt ab eo ? » Item beatus Hieronymus ^b : « Ascendisti, inquit, in cælos, captivasti nos, qui captivi tenebamur a diabolo. Qui quondam in Sinai descendens legem populo distribuit, ipse nunc in sancto, id est, in assumpto homine, de quo angelus ad Mariam : *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* (Luc. 1, 35), eos, qui in captivitate diaboli tenebantur, absolvit, ac post se tanquam captivos deductos æternæ vitæ restituit. » Cassiodorus dicit : « Jesus enim Dominus Deus noster crucifixus descendit ad inferos, et liberatas a captivitate diaboli animas perduxit ad cælos. » Quem tu perversamente, frater Elipaude, captivum audes nominare,

^a S. Aug. Enarrat in Psal. lxxvii, v. 19. Hic vero Alcuinus sensum magis refert quam verba Aug.

^b S. Hier. Breviario in Psalterium.

hunc Psalmista ex sui ipsius personæ verbis liberum esse testatur, ubi ait : *Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber* (Psal. lxxxvii, 6). Iterumque in alio psalmo : *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit* (Psal. xciii, 1). Et ipse Dominus in Evangelio : *Si Filius vos, ait, liberaverit, tunc vero liberi eritis* (Joan. viii, 36). Quæ est libertas nostra, si liberator noster captivus esse putatur? Ille siquidem pessima captivitate captivus est, qui credit Christum captivum esse, in cujus vestimentis scriptum videbat Apostolus : *Rex regum, et Dominus dominantium* (I Tim. vi, 15). Nec ipse Adam protoplastus captivus creatus est, sed liber et ingenuus, ut pote ad imaginem et similitudinem Dei : nec ante captivus credendus est, quam a diabolo deceptus esse legatur. Et quomodo Christus captivus dici potest, dum ille ipse in Evangelio ait : *Venit princeps hujus mundi, et in me non habet quidquam* (Joan. xiv, 30). Si in Christo quidquam invenire non potuit antiquus hostis, quod suum esset, unde eum captivum tenere potuit? Sed ille magis superatus et ligatus est a Christo, qui et fortitudinem suam, quæ [qua] ipsum vicerat, in evangelica parabola ostendens ait : *Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Si autem fortior illo superveniens vicerit eum, universa ejus arma aufert, in quibus confidebat, et spolia ejus distribuit* (Luc. xi, 21). Christus vero victor cum gloria triumphi cœlos ascendens sanctorum animas longo exsilio captivas, et a paradisi gaudiis extraneas sua fortitudine captivavit, et in cœlestis regni gaudia secum advexit.

III. Alium quoque Psalmigraphi proposuisti versiculum, quem hujusmodi perstruxisti verbis, dicens : *Ad ipsum, inquis, Dei Filium vox Patris dicit : Pete a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* (Psal. ii, 8) : et post pauca subjungis : « Non est idem petere, et dare : petere est servi, dare domini. » Nonne oblitus es in hoc loco adoptionis nomen, dum plane cum confiteris Dei Filium, ad quem hæc vox paterna facta est : *Pete et dabo tibi gentes?* utique secundum tuam sententiam, qui petit, ipse est Dei Filius. Hic nolens in viam veritatis pervenisti, de qua statim errabundus divertisti, et salebroso tramite mox in tui erroris foveam iterum corruisti, arreptitioque spiritu duas Isaïæ prophetæ sententias de Christo interpretari cœpisti, quas catholici tractatores omnino de eo vaticinatas esse renuunt, quibus talia verba anteposuisti : « De ipso, inquis, vox Patris dicit : *Ecce ego ante te ibo, et gloriosos terræ humiliabo*. Et iterum : *Ecce ego ante te ambulabo, et montes planos faciam, et seras ferreas confringam, et dabo tibi thesauros occultos, ut scias quoniam Dominus Deus tuus ego sum* » (Isaïæ xlv, 2, 3). Subjungis quoque his verbis tuam interpretationem : « Ecce, inquis, cui dicit Pater : *Deus tuus ego sum?* Non ei, id est, Verbo, qui ante sæcula ex Patre genitus; sed illi, qui in finem temporis de Maria virgine homo factus est, dicit. » Quomodo in hisce tuis verbis duas

non intelligis, in Christo personas te affirmare, dum dicis, *ei et illi?* Quasi alius sit qui ex Deo Patre genitus est, et alius qui ex Virgine matre factus est, dum evangelista dicit : *Verbum caro factum est*. Illa vero verba Isaïæ prophetæ, quæ tu æstimas de Christo esse vaticinata, de Cyro rege Persarum prædicta sunt, qui populum Dei de Babilonica captivitate in patriam remisit, non de Christo, ut tu reris. Quod ex circumstantibus ejusdem prophete verbis facillime intelligi potest, ubi ait : *Accinxi te, et non cognovisti me* (Isaïæ xlv, 5). Quod de Christo absque dubio dici non potest. Hieronymo quoque teste probari valet, quod omnimodis hæc prophetia ad Christum non pertinet. Dicit enim : « Scio in hoc capitulo non solum Latinorum, sed et Græcorum plurimos vehementer errare, æstimationem scriptum esse de Domino Christo, dum *κύριος* Dominum sonat, non de Cyro. » Atque iterum post pauca : « *Accinxi te, et non cognovisti me. Tu autem non cognovisti me*, id est, simulacra coluisti, non Deum. *Accinxi te fortitudine*, id est, multarum gentium feci te esse victorem, et non cognovisti auxiliatorem tuum. In quo loco satis mirari nequeo, quæ stultitia sit legentium, ut hæc ad Christum referant, per quem mundus reconciliatus est Deo. » Si doctissimo Græcarum Latinarumque litterarum, imo et Hebraicarum magistro Hieronymo miranda stultitia videbatur, hæc de Christo interpretari, quomodo tu ipse tuam non intelligis stultitiam, qui ab illius catholico sensu multum discrepare probaris?

IV. Aliam quoque ejusdem prophete subsecutus posuisti sententiam, quam ex tuo præscribens sensu, dixisti : « Ipse quoque Deus Dei Filius secundum divinitatem, in qua ipse et Pater unum sunt, dicit : *Gloriam meam alteri non dabo* » (Isaï. xlii, 8). Alterum volens, ut video, intelligi, qui hæc dicit; et alterum, de quo hæc dicta sunt : id est, de humanitate Christi. Nequaquam hanc sententiam poneris, nisi eam ita tibi placuisset intelligi. Erras, frater Elipande, erras, et male erras in hujus sententiæ interpretatione, in qua etiam et Arius aliquando erravit, intelligens duas esse personas, id est, ejus, qui hæc verba dixit, et illius, ad quem dicta sunt; quasi Deus Pater de Filio dixisset : *Gloriam meam alteri non dabo* : voluit ex eo verbo, quod dixit, *alteri*, filium minorem Patre intelligere. Tu vero dum hujus foveam impietatis transilire contendisti, in voraginem Nestorii incauto pede corruisti, putans Filium Dei hæc verba ex divinitatis substantia prædicere de humanitatis natura, quam suscepit ex beata Virgine. Sed sanctus Hieronymus nobilissimus in Ecclesia Christi doctor, utriusque vestrum catholica interpretatione hujus sententiæ vehementer resistit. Sic enim in tractatu ejusdem prophete, per quem hæc verba nostris insonuerunt auribus, intelligenda æstimavit : « *Ego Dominus, inquit, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo*. Non excludit, inquit, Filium, cui dicenti

in Evangelio : *Pater, glorifica me gloria, quam apud te habui, priusquam mundus esset, ipse respondit : Et glorificari et glorificabo.* Neque enim dixit, gloriam meam nulli dabo; quod si dixisset, exclusisset Filium; sed, *gloriam meam alteri non dabo*, propter te, cui dedi, cui daturus sum. » Illis vero verbis Ariani sensus impietatem damnavit; et in sequentibus mox validissimo malleo vestri erroris caput contrivit. « Ut autem, inquit, sciamus, per hanc sententiam non excludi filium, sed idola, sequentia verba testantur; et *laudem meam sculptilibus* : pro quo LXX : *Nec virtutes mens simulacris.* Cum enim Christus Dei virtus sit, Deique sapientia, omnes in se virtutes continet Patris. » *Erubescere Sidon, dixit mare (Isai. xxiii, 4).* Erubescere, frater Elipande, dicant filii catholicæ eruditionis. Aut melius sanctarum Scripturarum sententias exponere; aut pone digitum super os tuum : quia stultus si tacuerit, sapiens æstimari poterit. Noli ad confusionem nominis tui foras terminum Hispaniæ litteras dirigere tuas in aures Ecclesiarum Christi, nisi forte Felicis, quondam vestri, nunc autem nostri exemplo edoctus, penitentiam pristini erroris agens, catholicis litteris syllabas infidelitatis vestræ delere velis, ut te sancta Dei Ecclesia maternæ pietatis gremio suscipiat, habeatque filium charissimum in concordia charitatis, quem habuit hostem atrocissimum in dogmate perveritatis. Dixisti : *Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere*, teipsum ex hac sententia tua castiga, ut taceas : quoniam melius est tacere quam noxia loqui, quia multorum reus est sanguinis, qui multos a via veritatis avertit.

V. Igitur non solum sanctæ Scripturæ inviolabile sacramentum prava interpretatione maculare niteris, verum etiam sanctorum Patrum multis in locis ~~888~~ catholicus sensus depravatos [*Cod. Paris.*, depravare..... suffragium conaris], et ad tui erroris trahere suffragium; in tantamque ignorantiam caliginem errabundus devolveris, ut ea quæ tuis sine dubio sensibus contraria sunt, tuis etiam partibus adjuvare æstimaris : atque quocumque in loco cæca mentis ignorantia adoptionis nomen invenire potuit, ad Christum perversæ interpretationis calamo referre conaris, veluti in duobus sanctorum Patrum sublimiumque doctorum testimoniis, id est, beati Ambrrosii et sancti Augustini verbis ostendi potest. Quam impie, et ab eorum intelligentia longissime interpretaris, quod illi catholico stylo in suis litteris nobis exaratum reliquerunt? Ait enim beatus Ambrosius : « Ipso usu nostro est adoptivus, et proprius Filius. » Quod tua indoctissima temeritas de Christo dictum esse æstimare videtur, quod longe alio sensu circumstantia lectionis legentibus et bene intelligentibus dictum esse probat. De differentia inter fideos secundum humanam consuetudinem hoc do-

ctor ille mirabilis tantummodo dicere intelligitur, nec aliquid ibi de incomparabili et ineffabili humanitatis Christi nativitate proferens : sed ut Arii impiam destrueret doctrinam, hæc loco competenti suarum serie litterarum inseruit verba. Quod vero de quadam homilia sancti Augustini doctoris per omnia catholici et acutissimi sensus, et acerrimi contra hæreticas pravitates bellatoris posuisti, dicens : « Secundum humanitatem dicit, homo adoptatus, cujus gloriam quæsit, qui est ab illo unicus natus. » Quæ verba de duabus Christi naturis, quasi ille sit adoptatus, et unicus natus, eum dixisse impia interpretatione arbitraris : quod omnino falsum esse ex antecedentium ejusdem loci intellectu verborum probari potest. Inter multa vero sacræ exhortationis verba, quæ de sermone dicentis Domini : *Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quærit (Joan. vii, 18)*, beatus Augustinus composuit, hæc piæ admonitionis verba subjunxit : « Quid tu homo, inquit, facere debes; qui quando aliquid boni facis, gloriam tuam quæris; quando autem aliquid mali facis, Deo calumniam meditaris? Attende [*Aug.*, Intende] tibi, creatura es, agnosce creatorem; servus es, ne contempnas Dominum; adoptatus es, sed non tuis meritis. Quære gloriam ejus, a quo habes hanc gratiam homo adoptatus, cujus gloriam quæsit, qui est ab illo unicus natus. » Perspicue, sicut textus sermonum ejus ostendit, *homo adoptatus*, de quolibet homine dicit de suis bonis operibus gloriantem, et de suis malis Deum accusantem; non de Christo, qui nulla mala fecit, nec Deum accusare, sed potius laudare et glorificare in hoc loco legitur, ubi ait : *Qui autem quærit gloriam ejus, qui misit illum, hic verax est, et injustitia in illo non est.* De Christo vero absque ulla dubitatione iste præfatus doctor dixit : *Cujus gloriam quæsit, qui est ab eo unicus natus* : quod optime nostris favet partibus, non vestræ infidelitati, qui Deum Christum nobis per adoptionem adæquare contenditis. Qui est unicus natus, nullatenus adoptivus esse poterit. Christus vero utrumque et Dei Patris, et beatæ virginis Mariæ unicus, et unus unigenitus Dei Filius recte creditur et prædicatur, sicut in epistola beati Leonis papæ legitur, quam ad Leonem Augustum contra Eutychianæ pravitatis doctrinam catholico et luculento sermone scriptam direxerat. Quam epistolam tuis litteris propemodum totam quasi lumen caliginoso loco inferre voluisti. Atque utinam ita te credere ostenderes, sicut in illius beatissimi doctoris litteris te legere agnovimus. Dicit enim ille doctor eximius inter alia in eadem epistola, quæ de duarum in Christo proprietate naturarum mirabili eloquentia et laudabili paritate [*Cod. Paris.*, puritate] fidei protulit : « Licet ergo in uno Domino Jesu Christo vero Dei atque hominis Filio Verbi et carnis

• S. Ambrosii, libr. de Dom. Incarn. Sacram. cap. 8, num. 87. S. Paulinus Aquileiensis obicit Felici, quod textum S. Ambrosii corruperit, loco : *ipso usu*

ponendo : *ipso usu nostro.* L. III adv. Felicem, c. 21.

• S. Aug. Tract. xxxix in Joan., num. 8.

• S. Leo Epist. 165, cap. 6.

una persona sit, quæ inseparabiliter atque indivise communes habeat actiones, etc. » Nonne unum eundemque verum Dei Filium, et verum hominis Filium contra tui erroris impietatem his verbis iste catholicus doctor, quem tu ipse in medium deduxisti, affirmat? Et post pauca iterum : **890** « Cum catholica, inquit, fides utrumque suscipiat, utrumque defendat, quæ secundum confessionem beati Petri apostoli unum Christum Dei vivi Filium et hominem credit et Verbum. » Considera te ipsum, et ex his verbis tuos sensus corrige, et noli Christum in duos dividere filios, unum adoptivum, et alterum proprium : sed cum beato Petro principe apostolorum, secundum sensum istius sanctissimi Patris, unum Christum crede et unum Dei vivi Filium, Verbum et hominem prædica. Item inter cætera catholicæ fidei hortamenta hoc quoque adjunxit (cap. 8) : « Forma autem servi, per quam impassibilis Deitas sacramentum magnæ pietatis implevit, humana humilitas est, quæ in gloriam divinæ potestatis evecta est, in tanta unitate [S. Leo, in tantam unitatem] ab ipso conceptu Virginis deitate et unitate consorta, ut nec sine homine divina, nec sine Deo agerentur humana. » Hæc prorsus verba te non intellexisse, vel vera non credidisse, absque dubitatione in tuis litteris reperire est. Nunquid non humanam humilitatem in divinam esse potestatem testatur evectam, quam tu captivam nominare non horruisti? Et paulo post : « Inseparabiliter, inquit, manente unitate personæ, unus atque idem est et totus hominis Filius propter carnem, et totus Dei Filius propter unam cum Patre Deitatem. » Nihil enim hoc loco formidavit ostendere beatus Leo doctor catholicus, Christum totum Dei Filium esse et totum Filium hominis ; quem tu separare non metuis, affirmans partem ejus esse in dignitate proprii Filii, partem in adoptione quæ solet ab extranea fieri persona. Quod incongruum valde est de Christo credere, ut unquam extraneus esset Deo Patri, et inde adoptaretur in filium. Hanc vero talem tui erroris partitionem vel divisionem de divinitate et humanitate Redemptoris nostri certissime universalis sancta Dei Ecclesia ubique respuit et damnat, prædicans fiducialiter cum beato Leone doctore egregio, Christum totum Dei Filium, et totum hominis Filium ; totumque proprium Filium, totumque perfectum Deum. Iterum atque iterum erubescere, Elipande, et tandem aliquando tuos agnosce errores, qui nec eorum testimoniis credis, quos in suffragium tuæ sectæ advocare voluisti. Perspicuum procul dubio est, te non intelligere quæ legis, atque ideo non credere, sicut debes. Sed quamvis tenebrosa caligo, ubi occidit sol visibilis atque invisibilis, vestras obtineat mentes ; tamen adhuc sancta Dei Ecclesia habet catholicæ eruditionis filios, per quos veritatis lux, divina opitulante gratia, clarissime fulgeat, quos expavescent tabernacula Æthiopum et tabernacula terræ Madian. Qui in luce sagittarum Dei ibunt, fulgurantis hastæ vibramine parati ferire adversarios fidei catholicæ (*Habac. III, 7, 11*).

Ipsi sunt LX fortes ex fortissimis Israel, qui ambiunt lectulum veri Salomonis, omnes tenentes gladium verbi Dei, et ad bella promptissimi : uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos (*Cant. III, 7 et seq.*). Ad hos Sponsus de cœlesti thalamo clamat : *Capite nobis vulpes pusillas, qui demoliuntur vineas. Nam vinea nostra floruit* (*Cant. II, 15*). Per hos obstructum erit os omnium loquentium iniqua (*Psal. LXII, 12*) : hi unius vocis et fidei concordia clamant cum Propheta : *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum* (*Psal. CXLIII, 1*). *Persequar inimicos meos, et comprehendam illos, et non converter, donec deficiant. Confingam illos, nec poterunt stare* (*Psal. XVII, 38*). *Muta efficiuntur labia dolosa, quæ loquuntur adversus justum iniquitatem et superbiam* (*Psal. xxx, 19*).

VI. Miraris vehementer quomodo de David adoptivo nasci potuisset Christus, et adoptivus non esse : et non miraris, quomodo de David peccatore nasci potuisset Christus sine peccato? Ea potestate, qua potuit sine peccato concipi et nasci, ea divinæ voluntatis virtute, Spiritu sancto operante, potuit de adoptivo sine adoptione concipi et nasci. Sicut enim de debili patre, vel cujuslibet membri privato integritate, potest integra membrorum perfectione filius nasci, ita Christus ex integritate naturæ humanæ factus est verus homo, et verus Filius Dei, nil vetustatis vel vitii habens, trahens pulchritudinem naturæ, non vitiorum deformitatem. Quod creavit in homine, hoc accepit ; non quod homo addidit ex diabolicæ suggestionis deceptione. Quomodo de herbis virentibus flores diversi coloris nascuntur ; sicut de spinis rosæ, et de **891** calamo viridi candidissimus liliæ flos : sic fructus omnium arborum aliud profertur in fructu, aliud in radice ostendunt. Totus mundus miraculis est plenus ejus, *qui facit mirabilia magna solus* (*Psal. CXXXV, 4*), et adhuc incredula mens dubitat, si proprium sibi Filium procreare potuisset ex virginali utero, cujus virtus omnipotens, cujus voluntas omnis bonitas. Qui etiam potest ex aqua et spiritu de filiis diaboli sibi ipsi efficere filios adoptivos, multo magis potuit ex utero virginali, suæ sanctissimæ Paternitatis ineffabilis potentia bonitatis proprium procreare Filium, ut esset Deus et homo in una persona, illa siquidem tota propria, non adoptiva.

VII. Dum tuæ infidelitati, o venerande frater, ex aliis Ecclesiarum Christi doctoribus testes defecerunt, subito Toletanos, ut ais, venerabiles Patres protulisti, et illorum in missarum solemnibus orationes in auxilium tuæ sectæ adsumpsisti. Dicis, in Cœna Domini hujusmodi haberi orationem in eorum sacramentis : *Qui per adoptivi hominis passionem, dum suo non indulget corpori, nostro demum, id est, iterum, non pepercit*. Cujus petitionis verba sibi omnino non cohærent, et videtur a quibusdam corruptoribus pro assumpti hominis, adoptiri positum esse ; quodque sequitur : *nostro demum, id est, iterum, non pepercit*, sensu videlicet caret, nec satis lucet, quid his verbis

significari voluit, qui hæc verba ad deprecandum **A** Deum composuit. Aliam ponis orationem: *Respice, Domine*, inquis, *fidelium tuorum multitudinem, quam per adoptionis gratiam Filio tuo facere dignatus es cohæredem*. Et hic perspicue adoptionis nomen ad multitudinem fidelium, quam Filio suo per adoptionem gratiæ Deus fecit cohæredem, non ad Christi Filii Dei personam pertinet. Similiter quod ais in alia oratione: *Præcessit in adoptione donum, sed adhuc restat in conversatione iudicium*, et hic omnino adoptio ad fideles pertinet, qui iudicandi sunt; non ad eum qui iudicaturus est. In præfatione vero ubi dicitis: *Et Jesu Christo Filio tuo Domino nostro, qui pietati tuæ per adoptivi hominis passionem, et forte ibi in antiquioribus exemplariis, assumpti hominis, præsitum scit; sed corruptum postea*. **B** quod sequitur: *Cum non exierit e caelo, exhibuerit e triumpho?* Obscure dictum est, si tamen sensus in his verbis dignus inveniri poterit. ^a Item in eo ubi ais: *Hodie Salvator noster post adoptionem carnis scdem repetiit Deitatis*, melius multo convenit hic dici *assumptionem carnis*, quam *adoptionem*, quia Filius Dei assumpsit carnem, non adoptavit. Et quod sequitur: *Hunc exaltavit in caelis, quem humiliaverat in infernis*, quæ est humiliatio Christi apud inferos? Nunquid non fortem alligaverat, et spolia ejus distribuere, et potenter captivam captivavit captivitatem, et secum in triumpho gloriæ revexit in caelos? Videtur enim hoc magis esse glorificatio, quam humiliatio dum Christus in victoria exaltatus est, et diabolus in miseria damnatus. Quod ais, in missa sancti **C** *Spe-rati martyris: Adoptivi, inquit, hominis non horruisti vestimentum sumere carnis*, inconveniens dictio est, *adoptivi hominis vestimentum carnis*. Tamen melius intelligi potest, *quod Christus nostræ adoptionis vestimentum assumeret*, id est, carnem nostram, non quod ille adoptivum vestimentum habuisset. In tantum enim vobis placet adoptionis nomen, ut ubicunque illud inveniatis scriptum, sine omni reverentia, vel consideratione ad Redemptorem nostrum referre contenditis, non intelligentes quæ legitis. ^b Insuper et vestros patres et progenitores in Christo, quos ad vestra usque tempora Ecclesia Dei recepit, hæreticos efficere studetis. Quod quam impium sit et inhonestum, nemo pene doctus vel indoctus ignorat: quorum plurima ad nos pervenerunt scripta catholica fide veneranda, et summis doctoribus sanctæ Dei Ecclesiæ convenientia.

VIII. Quiescite, viri fratres, quiescite, et nolite vestri blasphemiam erroris patribus imputare vestris. Illi sua habuerunt tempora, nobisque præclara sui sudoris in sancta conversatione reliquerunt vestigia, quos laudamus, amamus. Sed tales, quales nos in scriptis suis eos agnovimus, non quales vos refertis

^a Vide Card. Bona, Rerum Liturg. lib. 1, cap. 11, § 2, not. 2, et § 5, not. 3.

^b Vide supra, lib. vii adversus Felicem, num. 13.

^c Juvenius, Evangel. Hist. libr. 1, tom. XIX Patrologiæ.

cos esse. Beati itaque Isidori clarissimi doctoris non solum Hispaniæ, verum etiam cunctarum Latiniæ eloquentiæ Ecclesiarum per plurima legimus opuscula, et in magna habemus veneratione; in quibus nusquam de Redemptoris nostri humanitate adoptionis nomen exaratum invenimus. Sed et Juveni presbyteri atque **892** optimi scholastici, quem beatus Hieronymus laudat, carmina Evangelicæ Historiæ prospeximus [*Forte*, perspeximus], qui in quodam versu Christum proprium Filium Dei catholico ore non formidavit appellare. Ait enim ^e:

Nam [*Quer*, Non] tua concipient caelesti viscera jussu
Natum, quem regnare Deus per sæcula cuncta,
Et propriam credi sobolem gaudetque jubetque,
Hunc ubi sub legem [*Juv. sub lucem*] dederis, sit no-
[mine] Jesus.

Juliani quoque Pomerii ^d Prognostica ex sanctorum floribus collecta Patrum consideravimus, nec ibi aliquid hujus vestre invenimus sectæ depictum. Venerabiliumque Patrum in Toletano synodales ad nos pervenerunt sanctiones, in quorum litteris nihil novi, vel antiquis contrarium Patribus; sed omnia catholico stylo perscripta agnovimus. Ideo magis æstimandum est juniores quoslibet hujus novæ infidelitatis catenis colligatos, ad perditionem sui ipsorum dicta sanctorum corrumpere doctorum, et suorum pessima pertinacia maculare nomen parentum, cui audaciæ nil scelestius vel atrocius esse poterit. Et hoc ex eo veri esse simile videtur, quia probatissimorum in **C** Christi Ecclesia doctorum et omnibus acceptabilium catholicas sententias, vel perverso interpretari sensu, vel perfida vos immutare temeritate agnovimus: veluti in aliquibus probavimus locis, dum ad nos per Felicem olim vestrum, nunc autem nostrum commilitonem plures vestri erroris pervenerunt litteræ.

IX. Sed sciendum est vobis, quod longe aliter beatus Gregorius venerabilis et probatissimus in fide catholica doctor orationes in celebratione et oraculis missarum, ad deprecandum Dei nobis clementiam, plurimis composuit in locis; atque cum, per ejus adoptionem vestri sacerdotes suas preces offerunt Deo, semper Unigenitum sancto ac singulari nomine perpetuaque veneratione appellare non dubitavit. Ait enim in missa ad Palmas in oratione qualiam ^e: *Da, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui in tot adversis ex nostra infirmitate deficimus, intercedente Unigeniti tui Filii passione, respiremus*. Item quarta feria ejusdem hebdomadæ: *Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui nostris excessibus incessanter affligimur, per Unigeniti tui passionem liberemur*. Item in Ascensione Domini: *Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui hodierna die Unigenitum tuum Redemptorem nostrum ad caelos ascendere* [*Cod. Paris., ascendisse*]

^d Juliani Pomerii archiepiscopi Toletani abs dubio, quem etiam alii quidam veteres scriptores Pomerium cognominarunt: cujus Prognostica edita habentur tom. XCVI Patrologiæ.

^e S. Greg. Libr. Sacramentorum.

credimus. Item ad elevationem sanctæ Crucis ^a : *Deus qui Unigeniti tui pretioso sanguine vivificatæ crucis vexillum sanctificare voluisti; eundem, id est, Jesum Christum Filium Dei, qui passus est, et mundum proprio redemit sanguine, amabili et speciali nomine Unigenitum appellans; quatenus in ejus singulari dilectione, qui solus unicus et unigenitus Dei Patris est Filius, ad se clamantibus misereatur Deus omnipotens. Sed de his hæc sufficiant. Quæ sequuntur in litterarum tuarum salebroso eloquio, videamus.*

X. Igitur sicut paulo ante probavimus, novos te repente introduxisse prophetas, ita novas siquidem ex nominibus sanctorum Patrum fingis tibi epistolas, quatenus ex earum sententiis tuum potuisses affirmare errorem. Nec hoc mirum, dum ipse Satanas transfiguratur se in angelum lucis, si pseudodoctores transfigurent sua dicta quasi probabilium scripta doctorum. Nam falsidico fingis flamine quasdam epistolas beatum Hieronymum vel sanctum Augustinum scripsisse, in quibus crebrius adoptionis immissum nomen perspeximus, quasi illi sanctissimi et probatissimi doctores ea de sepe dicta adoptione dixerint, quæ nunquam dixerunt, nec usquam in eorum reperiuntur scriptis, nec illorum piam et venerabilem redolent eloquentiam; sed vestræ imperitiæ litteris et syllabis **893** magis assimilari quærunt [*Cod. Paris.*, queunt], imo nec illarum exemplaria epistolarum alicubi in catholicis inveniuntur scrineis. Tam magna et tam proluxa sancti Hieronymi, vel etiam beati Augustini opuscula legebamus, epistolasque pene innumerabiles, in quibus nusquam eorum quemlibet Christum invenimus adoptivum nominasse, nec Deum nuncupativum, sed semper absque ulla dubitatione verum Deum, verumque Dei Filium Christum appellatione et prædicasse, quod loco opportuno, opitulante Deo, demonstrabimus.

XI. Ponamus tamen aliquas ex illis falsidicis epistolis sententias, quas vos in vestro libello nobis direxistis, ut lector agnoscat quam inconvenienter partes orationis positæ sint in eis, et quam impio sensu prava compositio verborum redoleat. Et primo eam sententiam deducamus in medium, quam tu pravo more beati Hieronymi asseris esse. Putasti vel magis nos putare voluisti eum dicere : « Filius, inquit, hominis per Dei Filium in Dei Filio esse promeretur nec adoptio a natura separatur, sed natura cum adoptione conjungitur. » Quid est, quod ais : « Adoptio cum natura conjungitur? » Considera et intellige, si adoptio nobis naturalis sit. Quid facit baptismi sacramentum, et sancti Spiritus gratia, si nos cum adoptione nascimur ex parentibus nostris? Quare beatus David ait de legitimis natus parentibus : *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis peperit me mater mea (Psal. 1, 7).* Nunquid non tres prioribus verbis videris fugere filios, unum filium hominis, et duos filios Dei, dum dicis : « Hic filius

hominis per Filium Dei in Filio Dei esse promeretur? » Verbum quoque *promeretur* præsentis temporis posuisti, quasi nunc filius hominis meritis suis per Filium Dei in Filio Dei esse promeretur : quod procul dubio sancta et catholica fides fortissime contradicit, ut illis meritis præcedentibus meruisset homo assumptus a Verbo Dei, ut Filius Dei esset, sicut solius tantummodo beati Augustini testimonio probandum esse satis æstimo. Ait enim post alia catholicæ fidei dogmata in libello, qui dicitur *Enchiridion* (Cap. 56) : « Quid enim, inquit, natura humana in homine Christo meruit, ut in unitatem personæ unici Filii Dei singulariter esset assumpta? Quæ bona voluntas, cujus boni propositi studium, quæ bona opera præcesserunt, quibus mereretur iste homo una fieri persona cum Deo? Nunquid antea fuit homo, et hoc ei singulare beneficium præstitum est, ut singulariter promeretur Deum? Nempe ex quo homo esse cœpit, non aliud cœpit esse quam Dei Filius, et hoc unicus. » Quid hic restat dubietatis, an Christus in utraque natura unus et unicus sit Filius Dei? Sicut enim divinæ naturæ iste præcipuus doctor unici Filii nomen apposuit, ita etiam humanæ, dum ait : Nempe ex quo homo cœpit esse, non aliud esse cœpit quam Dei Filius, et hoc unicus. Et post pauca subinfert de Christo : « Homo, inquit, nullis præcedentibus meritis in ipso exordio naturæ suæ, quo esse cœpit, Verbo Dei copularetur in tantam personæ unitatem, ut idem ipse esset Dei Filius, qui filius hominis, et filius hominis, qui Filius Dei. » Hoc sæpius tuæ inculco charitati, ut ex his verbis hujus doctissimi Patris te admoneam, quod idem ipse, qui totus proprius est beatæ Virginis filius, totus etiam sit Dei Patris Filius. Hoc etiam ex reciprocatione horum verborum facillime, fideliter legenti et veraciter intelligenti patet, dum iste sanctus doctor affirmat eundem esse Filium Dei, qui filius est hominis, et filium hominis, qui Filius est Dei.

XII. Perspiciamus etiam et ea verba, quæ tu solita calliditate Augustini scribis esse in quadam Epistola ad Evolum, referens eum dixisse (Epist. 169, cap. 2) : « Sicut Pater in voce, qua sonuit : *Tu es Filius meus*, et Filius in homine adoptivo, quem suscepit ex Virgine, et Spiritus sanctus in columbæ specie corporali. » Hæc quidem verba, nescio quis falsator furtim unica manu [*Cod. Paris.*, unca manu] rapuit de sermonibus sancti Augustini, et superaddidit, quod ille nunquam dixit : *in homine adoptivo*. Invenimus eum aliter hunc eundem protulisse sensum, ubi de singularum operatione personarum disputavit ^b : « Singularum autem, inquit, opera dicuntur, **894** quæ ad unamquamque eorum manifestantur pertinere personam. Sicut natus ex Virgine non nisi Filius Dei; et vox de nube : *Tu es Filius meus dilectus (Math. 11, 17)*, ad solius personam pertinet Patris; et specie corporali sicut columba solus appa-

ad adorandam vivificam ejus crucem adveniunt, etc.

^b S. Aug., libr. contra Serm. Arianorum, cap. 15.

Ibid. Ubi tamen oratio ita sonat : *Deus qui Unigeniti tui Domini nostri pretioso sanguine humanum genus redimere dignatus es, concede propitius, ut qui*

ruit Spiritus sanctus. Tamen et illam carnem solius A Filii, et illam vocem solius Patris, et illam speciem columbæ solius Spiritus sancti sancta Trinitas operata est. » Hæc sunt catholica verba, hæc præfatus protulit Pater, de adoptione carnis Christi nil adjungens, quam vestra [*Cod. Paris.*, quod vestra] temeritas pravissime illius inseruit dictis. Ita absque dubio in aliis sententiis, quas ex eadem mendosa epistola sub nomine ejusdem Patris posuistis, invenimus ex vestræ falsitatis more nomen adoptionis additum esse, quod nullo modo ille pius doctor posuit: sicut in eo loco, ubi legehamus ab eo dictum, *eum*. « Hoc eum, inquit, secundum carnem passum esse: » vos vero secundum pravitatis vestræ consuetudinem addidistis, *carnem adoptivam*. Item in alio loco dicitis eum dixisse: « Incommutabilis est atque coæternus Patri, sed in Verbo solo; et passus est Filius Dei, sed in homine adoptivo solo; et sepultus est Filius Dei, sed in carne adoptiva sola: » reperimus eum in quadam homilia dixisse, ubi de naturarum in Christo proprietate disseruit, et de eo quod unus Filius Dei esset, id est Christus (Epist. 169); « Incommutabilis est, inquit, Filius Dei, sed in Verbo solo; passus est Filius Dei, sed in homine assumpto; et sepultus est Filius Dei, sed in carne sola. » Item in alia evangelicæ prædicationis homilia: « Sicut enim unus est homo in anima rationali [*Aug.*, anima rationalis] et caro, sic unus est Christus Deus et homo: ac pro hoc Christus est Deus, anima rationalis, et caro. Christum in omnibus, Christum in singulis confitemur. Quis est ergo, per quem factus est mundus? Christus Jesus, sed in forma Dei. Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? Christus Jesus, sed in forma servi. » Item cujus supra: « Quis non est derelictus in inferno? Christus Jesus, sed in anima sola. Quis resurrecturus triduo jacuit in sepulcro? Christus Jesus, sed in carne sola. Dicitur ergo in his singulis Christus; verum hæc omnia non duo, vel tres, sed unus est Christus. Ideo ergo dixit: *Si diligeretis me, gauderetis utique, qui vado ad Patrem* » (*Joan.* xiv, 28). Item ubi ille significationes, quæ veteri in lege prælatæ erant, de Christo proferebat, inter alia, inquit: « Christus erat petra, quia petra Christum significabat: » neque hic neque in superioribus locis aliqui adoptionis superaddidit, quam infidelitas fingentium contraria apostolicæ fidei superaddere studuit.

XIII. Aliam quoque, quam hucusque studui [*Fortè, distoli*] eventilare, sententiam ponis pravissimo calamo descriptam, de eadem, ut asseris, epistola prolata: « Atque ita, inquis, et Filius Dei simul eum homine adoptivus dicitur, et filius hominis adoptivus simul eum Verbo dicitur. » In cæteris incredula mens tua, et impia æstimatio de humanitate tantummodo erravit Christi, nunc vero de impietate ad impietatem pervenisti atrocissimam, affirmans Filium Dei cum homine esse adoptivum. Statimque perversa

vicissitudine eundem replicans sensum, dixisti: « Et filius hominis simul eum Verbo adoptivus dicitur. » Quid nequius, quid impius dici vel excogitari potest, quam ut Filius Dei, id est, Verbum Dei, cum homine accepto dicatur adoptivus? Sensisti forsitan te dividere Christum cum Nestorio in duas personas, unam proprii Filii, alteram adoptivi? Hunc volens vitare laqueum, incidisti in ergastulum Arianæ perversitatis. Hæc verba nunquam sancti Augustini fuerunt, nec etiam ullius catholici doctoris vel discipuli. Hæc olim Ariana manus toxico calamo et nigri fellis atramento perscripsit, pro quibus impia morte cum Julia traditore damnatus periit, æternoque anathemate percussus, ac Satanæ cum omnibus complicitibus suis traditus, ut sentiret in tormentis diaboli quod nollet confiteri in Ecclesiis Christi.

XIV. Rade, frater, hæc verba de corde tuo, harumque, ubicunque inveniatur, litterarum chartulam mox edacibus ignium flammis immitte: quia satius est multo has impii dogmatis exuri syllabas, quam animam tuam perpetuis ardere tormentis. **695** Crede mihi, quamvis ovium vestimentis induaris; quamvis sacerdotali honore infulatus procedas ad populum; quamvis barbam quotidie raseris; si hanc non immutaveris sententiam, nolens volens numeraberis cum hireis, et deputaberis cum pastoribus qui videntur hædos pascere in tabernaculis Cedar, qui staturi sunt in sinistris. Rade, rade citius, pius Pater, hanc sententiam de arcano tui cordis cubili, ne Dominus tuus, qui te constituit tritici dare mensuram familiæ suæ, inveniat eam in tabulis tui cordis perscriptam, et dicat tibi: Has non agnosco litteras, has reprobæ syllabas, hæc verba non docuerunt illi quibus ego dixi: *Ite, docete omnes gentes* (*Matth.* xxviii, 19). Forte occupatio pastoralis curæ, et afflictio impiæ gentis te diligentius, quid scriberes, considerare impedivit; sed junioribus tuis male credulus, quod illi scripserunt, vel tuæ suaserunt senectuti, verum putasti, quod absque omni dubitatione falsum hæreticumque esse probatur.

XV. Sed nunc charitatem has meæ devotionis legentium litterulas supplex deprecor, quod mihi non imputet [*Cod. Paris.*, imputent] notam impatientiæ, quia quibusdam in locis durioribus pio Patri respondi verbis. Causa causæ respondit, et veritas falsitati obviavit: magisque considerandum est legentibus quid dictum sit, quam quis dixerit. Nec quislibet in talibus suo nomine [*F.*, suo nomini] questionibus laudem appetere debet; sed Christo vero Deo et vero Filio Dei laudem et gloriam toto cordis intellectu, et pacifico oris officio quærere. Sed modo in portum optatæ quietis pervenientes, paucillum vela deponamus; debitam corpori quietem indulgeamus, ut aurora sequentis diei adveniente, cum nova luce novum tertii libelli faciamus exordium.

* Tract. lxxviii in Joan., num. 5.